

V ČÍSLE: ● Hudobná výchova - problém stále aktuálny ● Nová slovenská hudba ● IFEM ● Správy spolkov SHÚ ● Venované Moyzesovcom ● Koncerty ● Informácie ● Servis HŽ ●

Hudobný život '95

ROČNÍK XXVII.

4 Sk

11. 1. 1995

1

OCHRÁŇME SI SYSTÉM

V posledných rokoch sme zažili veľa vzrušujúcich chvíľ, kedy sme doslova ratovali výuku hudby na Slovensku. Boli sme svedkami bojov o zachovanie základného umeleckého školstva, výuky hudobnej výchovy, materiálneho zabezpečenia záujmovej hudobnej aktivity, existencie spolkov a združení v hudobnej oblasti, atď. Tento boj bude pokračovať a budeme si musieť zvyknúť na to, že v spoločnosti, zmietanej zásadnými ekonomickými, politickými, organizačnými a - last but not least - mravnými problémami nebude vždy pre problémy hudby a jej pedagogiky priaznivé a prajné ovzdušie. Podarilo sa nám v prvej fáze uhájiť to najdôležitejšie, to je systém základného hudobného školstva a to vďaka tomu, že hudobná obec sa ako jeden spojila celou svojou váhou za udržanie niečoho, čo nie je samozrejmosťou ani v niektorých tzv. vyspelých štátoch. To je pozitívny jav. Horšie je, že keď pominulo bezprostredné ohrozenie tohto, povedzme obecného problému, pominula aj jednota i to, čo som pomenoval hudobná obec, sa začalo drobiť na záujmové skupiny a podskupiny. So znepokojením pozorujem, že morálny pokles našej celej spoločnosti nachádza svoj odraz aj u hudobníkov a hudobných pedagógov. Teraz, keď už nejde o obrazne povedané „o krk“, je po jednote. Malíčké Slovensko pokračuje vo svojich žabomyších vojnách a vojníčkach hocikoho proti tým druhým. Je to smutný pohľad, i keď musím priznať, že v našej spoločnosti má obecnú platnosť.

Je tu ešte iný obecný problém, ktorý kvázi špeciálne obec hudobných pedagógov Slovenska. Nazval by som ho nezáujmom o hudbu samotnú. Je to podivný úkaz, kedy tí, ktorí by mali mať o počúvanie a pestovanie hudby najväčší záujem - keď si vzali za svoje životné poslanie sprostredkovať ju ďalším generáciám - hudbu nepočúvajú a nehrajú. Ako inak si vysvetliť javy, že existujú pedagogické fakulty bez komorných súborov a združení pedagógov i študentov, že na koncerty najlepších slovenských, ale aj zahraničných umelcov v slovenských mestách a mestečkách nechodia miestni učitelia hudby? Vyzerá to tak, ako keby mali pravdu tí, ktorí hovoria, že mnohí z učiteľov hudby vlastne hudbu radi nemajú a svoje povolanie vykonávajú za účelom obživy. Nechce sa mi tomu veriť. Vznášam na tomto mieste apel na obec hudobných pedagógov Slovenska: uveďte si, že akokoľvek je dôležité hovoriť, písať a bádať v oblasti teórie pedagogiky, to celkom najdôležitejšie je samotné obcovanie s hudbou, jej spoznávanie, aktívne aj pasívne, neustály kontakt so živým umením. Uvedomujem si, že toto hovorím na úvod konferencie, ktorá bude hovoriť o teórii a vôbec sa mi nezdá, že som na zlej adrese. Mój apel len podčiarkuje dôležitosť tesného spojenia teórie a praxe, pretože som toho názoru, že všeobecná pedagogika je od života veľmi vzdialená. Život a ožajstné výchovné pôsobenie začínajú až tam, kde sú pedagogické princípy uplatňované aplikovane na predmet výuky. Platí to obecné, ale v umení a hudbe to platí dvojnásobne.

Prof. MILOŠ JURKOVIC
(Z otváracieho prejavu na konferencii Nitra IV. 29. 11. 1994)

Koncom roka 1994 vyvrcholil Moyzesovský rok, ktorým si naša hudobná verejnosť pripomenula osobnosti Mikuláša a Alexandra Moyzesovcov. K umelecky cennému programu v Dolnej Krupej prispelo aj Slovenské dychové kvinteto. Snímka M. Jurík

HUDOBNÁ VÝCHOVA - neriešiteľný problém?

TIBOR SEDLICKÝ

S veľkým záujmom som si prečítal príspevky E. Michalovej (Sme schopní riešiť situáciu vo vyučovaní hudobnej výchovy - HŽ č. 21/94 - a Ako ďalej v hudobnej výchove - HŽ č. 22/94), resp. príspevok I. Medňanskej. Ešte raz o hudobnej výchove (ditto), môj dychtivý záujem, že sa konečne dozviem - ako naozaj „ďalej“ v hudobnej výchove - však neuspokojili a nenaplnili. V tomto smere mi podstatne viac podnetov na zamyslenie dali úvodník M. Juríka Perpetuum mobile a príspevok L. Burlasa Muzikológia a súčasná hudobná výchova (HŽ č. 22/94), ktoré mnohí zainteresovaní možno ani nestihli zaregistrovať. A škoda, lebo je v nich veľa podnetov nielen na zamyslenie...

Zareagujem v stručnosti aspoň na niektoré z nich. Ak sa v návštevnosti hudobných podujatí „čoraz viacej prejavuje absencia mladých ľudí so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním“ (M. Jurík), tak na vine je nesporné i kvalita vyučovania hudobnej výchovy na základných a stredných školách, determinovaná osobnosťou jej učiteľa. L. Burlas správne tvrdí, že „osobnosť pedagóga je najcennejšou kvalitou, ktorou môže hudobno-výchovná prax disponovať. Hudobní pedagógovia tvoria pre hudobnú sociológiu samostatnú sociálnu skupinu so zložitými aspektami od prvotného vzdelania, samovzdelávania až po finančné a morálne zhodnotenie v spoločnosti“. Prvotné hudobné vzdelanie získava budúci učiteľ hudobnej výchovy už na základnej škole, zdokonaľuje ho na ZUŠ a kompletne ho dotvára na pedagogickej fakulte. Sú však všetci učitelia, ktorí ho pre toto vznešené povolanie na PF pripravujú, takými „osobnosťami“, aby splnili všetky kritériá na svoju hudobnú a vzdelanostnú úroveň, aby mali vnútorné ambície

po ďalšom sebazvzdávaní? Je pravdou, že „u nás sa takmer vôbec nehovorí o vysokoškolskej pedagogike hudobného zamerania“ (L. Burlas), že metodicko-didaktické postupy sú u jednotlivých učiteľov tých istých disciplín značne diferencované (čo je pochopiteľné a zdôvodniteľné) a sú - okrem iného - vždy závislé od stupňa ich hudobnej inteligencie, ich „základného vzťahu k hudbe - vedomia o hudbe“ (L. B.). Týmto „vedomím o hudbe“, resp. základným vzťahom k hudbe môžu budúceho pedagóga vybaviť len takí učitelia, ktorí sú sami jeho vlastními. Žiaľ - absencia mnohých vysokoškolských hudobných pedagógov na rôznych koncertných podujatiach len potvrdzuje, že tomu tak nie je, že nám učitelia svojich žiakov pre hodnotnú hudbu nezapaľujú, pretože mnohí sami ňou nehoria. Teda nielen „spisovateľov, výtvarníkov, technickú inteligenciu, (M. J.), ale i učiteľov hudobnej výchovy (všetkých stupňov) na koncertoch postrádame (čest ojedinelým výnimkám!), a nevidíme tam ani ich žiakov, pretože k potrebe umeleckého zážitku nie sú dostatočne vedení.

Otázka ďalšieho vzdelávania učiteľov je nepochybne závislá od „finančného a morálneho zhodnotenia v spoločnosti“ (L. B.), avšak aj tí, ktorí by v tomto smere chceli „rásť“, majú len veľmi malé možnosti tieto svoje ambície naplňovať. Slovenská hudobná spoločnosť - Asociácia učiteľov hudby poriadka síce každoročne mnohé akcie, orientuje ich však prevažne na ďalšie zdokonaľovanie učiteľov základných umeleckých škôl. Hodnotu a účinnosť podujatí bývalej Slovenskej spoločnosti pre hudobnú výchovu v žiadnom prípade nenahradili. Porovnanie činností týchto dvoch „Spoločností“, by bolo nielen zaujímavé, ale možno by dalo aj od-

poved' na mnohé nezodpovedané otázky!

Aj keď pripustíme, že „konceptné a metodologické otázky hudobného vzdelávania sú dnes rozpracované na dobrej teoretickej i vedeckej úrovni, (M. J.) - hoci nie som o tom celkom jednoznačne presvedčený - novú koncepciu, založenú na vlastnej fantázii a kreativite dieťaťa nemôžeme začať v hoci ktorom z ročníkov základnej školy, pretože na ňu nie je pripravený učiteľ a „nemôže poskytnúť žiakovi to, čo sám neovláda, (L. B.). Treba preto s novou koncepciou začať na PF, a to najskôr u všetkých učiteľov katedier hudobnej výchovy bez rozdielu špecializácie, potom u poslucháčov a napokon postupne (od 1. ročníka) na základnej škole. Aby sme sa nedopustili takej kardinálnej chyby ako v minulosti, kedy sme do základných škôl zaviedli hru na ľahkoovládateľné nástroje, avšak do prípravy učiteľov na PF bola zaradená len dodatočne a v dôsledku toho sa ju vlastne ani dodnes nepodarilo na školách v plnej miere a k spokojnosti všetkých jej propagátorov realizovať. Malo by teda ísť o dlhodobý proces, ktorý potrebuje nielen svoj harmonogram, ale i metodológiu a patričné materiálne zabezpečenie. Nešme opäť horúcou ihlou!

Žiaľ, je pravdou, že sme v posledných rokoch hudobnej (estetickej) výchovy venovali množstvo podujatí, na ktorých odznelo veľa múdrych a teoreticky fundovaných referátov, že sa na nich prijali rôzne uznesenia, tieto sa však naďalej len kopia na stránkach zborníkov a realizuje sa z nich len mizivé percento. Konajú sa totiž obyčajne bez prítomnosti zodpovedného pracovníka ministerstva školstva (aspoň tomu tak bolo v minulosti) a stávajú sa tak len platformou na výmenu neraz diametrálne odlišných názorov zúčastnených. A to i takých, ktorí na vše-

(Pokračovanie na str. 2)

HUDOBNÁ VÝCHOVA - neriešiteľný problém?

(Dokončenie zo str. 1)

obecnovzdelávacej škole nikdy neučili, nepoznajú praktickú aplikáciu hudobnej pedagogiky, didaktiky a psychológie v bežných podmienkach našich škôl a snažia sa svojimi teoreticky fiktívne vykonštruovanými hypotetickými modelmi nanútiť učiteľom jednoznačnú odpoveď na tú večitú otázku - "ako ďalej v hudobnej výchove?...". A tá je priam kategorická: buď pôjdete podľa mojich predstáv (tak si to totiž myslí ten, kto má u nás v otázkach hudobnej výchovy priam mocenské postavenie!) - alebo budete stagnovať naďalej! A bude to tak dovtedy, kým problém školskej hudobnej výchovy nebudú riešiť tí, ktorých sa bytostne dotýka - čiže učiteľov hudobnej výchovy na základných a stredných školách a tí, ktorí ich na toto povolanie pripravujú - vyučujúci na PF, ovšem s jasne vyhradeným základným vzťahom k hudbe. V opačnom prípade sa celý problém bude stále vraciat "ako ono povestné perpetuum mobile", (M. J.), pretože tam, kde niekto chce o všetkom rozhodovať sám, kde sa nerespektuje demokratická výmena názorov, kde nie je zachovaná kontinuita starého s novým, kde sa jednoducho takmer všetkým hudobným pedagógom nedôveruje, tam sa ťažko pohneme dopredu.

Na základe uvedeného znie i veta, že "učebnice a celý vyučovací proces je v rukách len a jedine samotných pedagógov", (M. J.) dosť nepresvedčivo, pretože práve

opak je pravdou. Dôkazom toho je i skutočnosť, že posledná učebnica hudobnej výchovy pre 7. ročník ZŠ bola namiesto recenzentskej spolupráce s autormi (spoločným odstránením príp. nedostatkov) tak drastickým a urážlivým spôsobom zamietnutá, že sa hudobní pedagógovia do tvorby nových učebníc veľmi nehrnú (ak, tak len na báze regionálnej) a naďalej sa používajú učebnice staré. A ak sa tento stav nezmení a o osude hudobnej výchovy bude rozhodovať jediniec, ktorý dokonca i učiteľa hudobnej výchovy nahradil termínom "učiteľ hudby", (hoci medzi predmetmi základnej školy "hudba", ako predmet neexistuje!), budú sa namiesto "prerábania učebníc", resp. vytvárania nových i naďalej usporadúvať konferencie pre pracovníkov našich i zahraničných vysokých škôl a rôznych ústavov s dominantným postavením jednej osoby, na ktorých sa budú predkladať ďalšie "inkubátorské projekty rôznych pedagogických metód", - bez cieľového efektu.

Bolo by preto naozaj načase, aby sa otázkou hudobnej výchovy a jej riešením zaoberala nielen odborná tlač, ale aj MŠ (ovšem nie cez jediného "experta"), SHS - Asociácia učiteľov "hudby", (ak do výboru dosadí viac ako jedného učiteľa Hv) a napokon i SHÚ, aby sa 5-ročné stojaté vody tejto problematiky konečne pohnuli.

B. Bystrica 12. 12. 1994

TIBOR SEDLICKÝ

ZOMREL BORIS SLOVÁK

Vo veku 68 rokov zomrel 30. decembra 1994 jeden z významných predstaviteľov tanečného umenia na Slovensku, choreograf a režisér Boris Slovák. Choreografický rukopis B. Slováka charakterizoval moderný pohyb a komunikatívny inšcenácií plných dynamiky a vzruchu s akcentom na režijné stvárnenie. Od roku 1973 až do odchodu do dôchodku v roku 1980 pôsobil ako šéf baletu a choreograf Slovenského národného divadla. K špičkovým dielam v jeho poňatí patrí napr. balet Carmen. Choreograficky sa podieľal aj na inšcenáciách oper - napr. Porgy a Bess, Aida a ďal. K jeho pôsobeniu v spevohre Novej scény sa viaže okolo 60 operných a muzikálových inšcenácií. Pohybovo spolupracoval na filmových dielach a často hosťoval v televízii i v divadlách v zahraničí. Boris Slovák sa narodil 22. októbra 1926.

LACRIMA

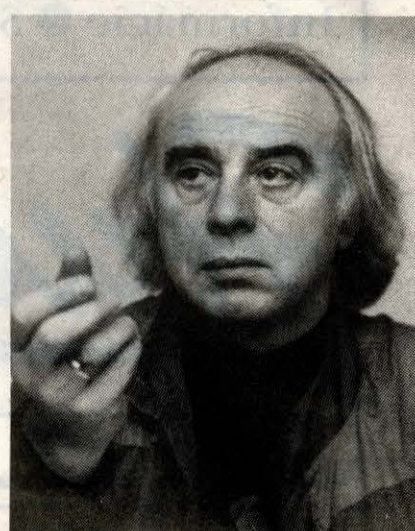
V akejže to dobe žijeme!? Opantani šedou reality neustále bežíme vo vyhľadaných korytách času, hnaní čímsi neúprosným. Nevidomí, nedotknutelní v tvrdošijnom allegrovom pulze. Náhlime sa nedopovedať vetu. Len ten okamih nás dokáže zastaviť. Na chvíľku. Silou svojej krutej naliehavosti. Ostaneme stáť - bezbranní v nemom ohromení. ODIŠIEL PRIATEL...

3. januára 1995 ráno náhle zomrel slovenský hudobný skladateľ Tadeáš Salva, prekročiac prah 57. roku svojho života...

Nemôžem hovoriť inak než osobne. S trpkosťou i pocitom nespravodlivosti konštatovať, že všetko vlastne týmto striktným okamihom, ktorý sa nazýva smrť, nadobúda substanciu - už len spomienok. Na hodiny strávené v potulkách za hudbou, umením, v nespočetných stretnutiach nasiaknutých vzrušenou vravou, vtipmi, úvahami, hypotézami. S jeho neraz nepričesnými myšlienkami, formulovanými s iskrou expresie, vnútorného zápalu a vnímavosti, s príchutou insitných obrázkov: Zatulal sa trebárs pod Choč, do rodných Lúčok, ktoré voňali živcou, senami, zneli spiežovcami - a hlavne mamou a domovom. A tie ho nikdy neprestali napájať. Umelecky, ani človečensky. Alebo bázeň, ktorou ho naplňali poohliadnutia za štúdiami v Poľsku. Na osobnosť Bogusława Szabelského a najmä veľkosť umenia Witolda Lutosławskiego. Boli to pre mňa životné stretnutia - hovorieval. Rád vravieval i o rokoch, kedy pôsobil v Košiciach i v Žiline. Napokon prišla Bratislava. Televízia, práca dramaturga, ktorá ho príliš nenaplnila, ale celkom iste mu dala veľa. V skúsenostiach i výsledkoch...

Spomínam si aký rozčarovaný za nami prichádzal neraz zo svojho ďalšieho pôsobiska, zo SEUK-u. Jeho prostredie mu krivdilo? Azda. Ale mu i prišlo. Veď práve tu naplno dokázal rozvinúť to, na čo bol geneticky viazaný. Tu umne rozviedol a zharmonizoval v syntéze svoju folklórnu postavu.

Tadeáš bol invenčný, impulzívny, senzibilný a hlavne originálny... Pred časom mi rozprával o svojich pedagogických výsledkoch na nitrianskej pedagogickej fakulte. O svojich projektoch, intenciách na Únii, ďalších zahraničných oceneniach... Nápady ho

pohlcovali, videl sa v nich, podnecovali ho. Preto dokázal tvoriť. Komponovať. Zdanlivo ľahko. Akoby všetky motívy, frázy, všetky modifikácie balád, variácií, vokálnych fresiek, kvartet či rapsódii posnímal odkiaľsi z vrcholkov chočských víchrov a ich nežných ozvien. Podobne ako vízie svojich výtvarných kreácií, či línie bizarných poetických výtvarov. (Vraví sa, že kreativita spaľuje. Ale čo ak je to naopak...?) Tadeáš dokázal frapovať. Raz mi, ako dokument dal do ruky zažltnutý papier. Bol to - neuveriteľné - list od Bohuslava Martinu, ktorý mu v korešpondenčnom dialógu ako mladému skladateľovi odpovedá (v r. 1959): „...pište to, čo vám vaše srdce a váš talent říká, píšete to tak, aby ste z toho mali radosť a pak i ostatní z toho budou mít radosť... to je ta cesta, kterou každý umělec prošel a není lehká. Zkratka nespěchejte, máte před sebou celý život...“

Mal pred sebou celý život. (Nebol to však, Bože, len fragment?) Mal srdce človeka, umelca, priateľa. Mal talent. Naplnil ho umením. Naplnil ho hudbou.

Ale kde si sa tak náhlil, priateľ náš? Nedopovedať vetu? Či nedopísať partitúru?..

LILKA DOHNALOVÁ-SUSTYKEVIČOVÁ

VENOVANÉ M. a A. MOYZESOVI

MUDr. Alexandra Jurkovičová pri portréte svojho otca Alexandra Moyses, ktorého autorom je L. Čemický

Našich čitateľov sme už informovali (6. číslo HŽ 1994), že z iniciatívy Katedry hudobnej výchovy PF UPJŠ v Prešove predovšetkým zásluhou doc. Dr. Františka Matúša, CSc., v spolupráci so Slovenskou hudobnou spoločnosťou, bol rok 1994 vyhlásený za Moysesov rok. Päťdesiate výročie smrti Mikuláša Moyses a desaťte výročie smrti jeho syna Alexandra stali sa podnetom pre koncepcnejšie pripomínanie si ich života a tvorby. Dňa 6. decembra m. r. koncertom v prešovskom PKO v rámci vyvrcholenia XXIX. ročníka Prešovskej hudobnej jesene súčasne ukončili aj Moysesov rok. Na tomto koncerte sa o. i. podieľali spevácke zbory Moyses, Iuventus Paedagogica a prof. Miloš Jurkovič.

Vyvrcholenie Moysesovho roku anticipovala muzikologická konferencia 17. a 18. novembra m. r. v Dolnej Krupej, venovaná obom Moysesovcom. Za veľkej účasti muzikológov a niekoľkých poslucháčov hudobnej vedy - ale o to pozornejších - vypočuli si účastníci tohto zaujímavého a podnetného stretnutia nielen zaujímavé referáty, ale aj umelecky hodnotný koncertný večer.

Hlavný referát Osobnosť a dielo Mikuláša Moyses predniesol doc. Dr. František Matúš, CSc., ktorý sa zrejme už dlhšie zao-

berá dielom tejto, našou muzikológiou dosiaľ obchádzanej osobnosti slovenskej hudobnej histórie. Matúšov referát je vlastne prvou komplexnejšou štúdiou o M. Moysesovi. Autor v nej sleduje skladateľov vývoj ako tvorcu, mysliteľa, organizátora hudobného života a pedagóga. Z tohto aspektu Matúš kriticky prehodnocuje aj niektoré dosiaľ publikované názory na Moysesovu osobnosť, napr. doteraz jedinú štúdiu z pera Z. Bokesovej. Matúš sa Moysesovým dielom podrobne zaoberá aj ako súkromný vydavateľ. Jeho systematické vydávanie Moysesovej tvorby, je u nás ojedinelý edičný počin. Predpokladáme, že s referátom F. Matúša sa v dohľadnej dobe budú môcť zoznámiť aj naši čitatelia.

Konferencia potom pokračovala v čiastkových témach: Mgr. Marta Polohová z PF UPJŠ predniesla referát Piesňová tvorba M. Moyses, Dr. Emanuel Muntág hovoril na tému Mikuláš Moyses a Matica slovenská a Mgr. Karol Medňanský sa zamerával na skladateľovu komornú tvorbu. Nasledujúci deň predniesol referát na tému Jozef Kresánek o Mikulášovi Moysesovi Miloslav Blahynka a konferencia vyvrcholila osobnými spomienkami prof. Ladislava Burlasa, DrSc., ktoré sme uverejnili v 23.-24. čísle HŽ m. r. Podnetná bola aj diskusia, ktorá poukázala na potrebu sústavne zhodnocovať a skúmať naše dejiny z dnešného hľadiska,

Helena Gáfforová a Miloš Jurkovič

Snímky M. Jurík

František Matúš

bez politického či skupinového alebo spoločového náhľadu a objektívne, najmä pre mladé generácie, objasňovať historický vývoj našej hudobnej kultúry. Diskusia tiež naznačila, že takéto podnetné konferencie by mali vyústiť do systematického muzikologického počínajú aj v ostatných prípadoch.

V rámci konferencie sa uskutočnilo aj Valné zhromaždenie Nadácie Alexandra Moyses, na ktorom prípravný výbor podal správu o svojej činnosti od jej založenia na jar 1994 (viď HŽ č. 6 1994). Nadácia vznikla z podnetu dcéry a vnučky týchto skladateľských osobností slovenskej hudby MUDr. Alexandry Jurkovičovej. Okrem nej zakladajúcimi členmi Nadácie sa stali prof. Miloš Jurkovič, Slovenská hudobná spoločnosť, Hudobný fond a Moysesovo kvarteto. Cieľom Nadácie je podpora šírenia tvorby oboch Moysesovcov a podpora mladých slovenských skladateľov, laureátov súťaže Alexandra Moyses. Podľa finančných možností chce Nadácia dotovať ročne 1-2 koncerty z tvorby Moysesovcov. Prípravný výbor ocenil významný podiel doc. Dr. Františka Matúša, CSc., ktorý ako súkromný vydavateľ sa podstatne zaslúžil o šírenie diela Mikuláša Moyses.

MARIÁN JURÍK

III. Valné zhromaždenie Slovenskej hudobnej únie

Správa Spolku slovenských skladateľov, ktorú predniesol P. BAGIN

Dovoľte, aby som menom Spolku slovenských skladateľov pozdravil rokovanie III. Valného zhromaždenia Slovenskej hudobnej únie a predniesol stručnú informáciu o činnosti, ale súčasne, aby som uviedol niekoľko poznámok k problematike, ktorá sa bezprostredne dotýka nielen našej umeleckej tvorby, ale zasahuje do sféry celej slovenskej hudobnej kultúry. Jednou z priorit našej činnosti bola a je aktívna účasť na kultúrnom živote, ktorá sa stala nezastupiteľnou zložkou hudobnej kultúry u nás, pričom je dôležité poznamenať, že ide nielen o verejné koncertné aktivity v Bratislave, ale, že je tu snaha podporovať v tejto činnosti aj Regionálne združenia v Banskej Bystrici a Košiciach, aby spolupôsobili na aktivizáciu kultúrneho povedomia našej spoločnosti.

Enumeratívny výpočet koncertných podujatí môže byť v mnohom len púhou štatistickou dokumentáciou. Skutočnosťou je však ten fakt, že naše koncertné matiné každú druhú nedeľu v mesiaci v Mirbachovom paláci v Bratislave si našli svojho stáleho poslucháča, a sme úprimne radi, že sa nám v priebehu posledných rokov podarilo uskutočňovať tieto podujatia výlučne z pôvodnej, pôvodne premiérovej slovenskej tvorby, pričom sme sa pri zaradovaní kompozícií snažili o primerané zastúpenie všetkých generácií zoskupení. V priebehu dvoch rokov od II. Valného zhromaždenia Slovenskej hudobnej únie, sme v rámci spomínaných matiné, ale aj koncertov v spolupráci s ďalšími inštitúciami a v rámci festivalových prehliadok NOVÁ SLOVENSKÁ HUDBA a medzinárodného festivalu MELOS-ÉTOA uviedli vyše tristo kompozícií od osemdesiatich troch slovenských skladateľov. V tejto súvislosti si dovoľujem vyjadriť úprimné poďakovanie všetkým koncertným umelcom, interpretom uvádzanej pôvodnej tvorby, za mimoriadne zodpovedný a umelecky cenný prínos do pokladnice našej hudobnej kultúry.

Pochopiteľne, že Predstavenstvo Spolku slovenských skladateľov sa na svojich pravidelných stretnutiach zaoberalo súhrnnou problematikou, ktorá sa dotýka celej hudobnej kultúry na Slovensku a poväčšine reagovalo na situáciu buď priamou korešpondenciou s ďalšími inštitúciami, alebo iniciovalo Radu Slovenskej hudobnej únie, aby zaujala stanovisko k negatívam, zasahujúcim do sféry hudobnej tvorby, interpretácie a muzikológie.

Vyslovili sme vážne znepokojenie nad nedostatkami v legislatíve nášho mladého štátu, nedostatkami, ktoré sa bezprostredne dotýkajú hudobnej obce. Naša spoločnosť je už piaty rok v transformácii a uskutočňuje sa bezprecedentný prechod od štátom plánovanej ekonomiky na trhové hospodárstvo. Uvedomujeme si, že je to problematika najvyššej citlivosti a zložitosti. Azda k najzávažnejším úlohám našej spoločnosti patrí práve oblasť legislatívy. Zisťujeme, že je málo pripravených odborníkov na rôzne odbory, chýbajú tiež skúsenosti... Robia sa preto drobné a či väčšie chyby. Pritom v mnohom by azda stačilo sústrediť sa na to, čo už bolo uznané a právne zakotvené v jurisdikcii na širšej medzinárodnej báze.

Ustanovenia Uruguajského kola rokovania GATT a následné odborné podujatia v rôznych končinách sveta sa podujatia budúcnosťou duševného vlastníctva, teda odborom, ktorý je umeleckej fronte najbližší. V tomto zmysle, azda najzávažnejším podujatím našej sféry bolo Svetové sympóziom o budúcnosti autorského práva, ktoré sa konalo v júni tohto roku v Paríži. Dohoda vytratila všetky výlučné práva, predstavujúci štandard, teda 1. Rozmnožovanie, 2. Spracovanie, 3. Verejné predvádzanie a 4. Verejný prenos. Súčasne sa stanovilo minimálne obdobie ochrany autorského práva počas života a 50 rokov po smrti autora. Dohoda tiež upravuje úroveň ochrany výkonných umelcov nad limit stanovený Rímskym dohovorom, keď výkonní umelci majú už výlučné právo povolovať prvý záznam ich výkonu a jeho rozmnožovanie, ako aj právo povolovať vysielanie ich živých výkonov.

Sme úprimne radi, že Slovenský ochranný

zväz autorský, ale aj OZIS vynakladajú veľké úsilie o novelizáciu autorského zákona. Rada Slovenskej hudobnej únie bola jedným z prvých iniciátorov prípravy tézy zákona o kultúre, ako aj stretnutia predstaviteľov umeleckých zoskupení, aby sa všetci oboznámili s problematikou a spoločne postupovali v snahe o presadzovanie oprávnených požiadaviek na legislatívne konanie. Popri zákone o kultúre a novelizovanom Autorskom zákone chýbajú však aj ďalšie legislatívne normy, napríklad o ochrane podielu pôvodnej tvorby vo verejných masmediálnych inštitúciách a ochranu podielu slovenských koncertných umelcov pri verejných koncertných a divadelných produkciách. Zdanlivo drobné „nedostatky“ v legislatíve, ako 25% daň z pridanej hodnoty za notoviny, únik finančných prostriedkov do Literárneho fondu z hudobných diel s textom z 2% príspevku autorov a interpretov, zaradenie celej umeleckej fronty v systéme zdaňovania spolu so živnostníkmi a podnikateľmi je doslova podcenením hodnotového systému duševnej práce, ku ktorej navyše patrí osobitá cennosť - talent... Legislatívne opatrenia sú nedokonalé i v riešení sponzorstva, ktoré v súčasnej podobe znamenajú prakticky systém dvojitého zdanenia a podielu sponzorstva z čistého zisku, čo skôr odrádza prosperujúcu podnikateľskú sféru od investovania do neatraktívnych oblastí, medzi ktoré, žiaľ, zdanlivo patrí aj hudobná sféra... Ak je nedostatok a nie najkvalitnejšia legislatíva problémom obecného charakteru, známe sú i nedostatky, na ktorých má hlavný podiel aj sama umelecká fronta. Absencia pôvodnej tvorby v repertóriách našich symfonických telies a spevoherných divadiel, minimálny podiel domácich koncertných umelcov na domácich podujatiach týchto telies, absencia pôvodnej tvorby i domácich koncertných umelcov pri vystúpeniach týchto telies v zahraničí (česť výnimkám), rozpad hudobného vydavateľstva OPUS, absencia vážnej hudby a najmä pôvodnej slovenskej tvorby v 1. programe verejnoprávnej národnej inštitúcie akou je Slovenský rozhlas, doslova minimalizovaný podiel hudobnej kultúry - ak sem nerátame chabé pokusy o šoubiznis v Slovenskej televízii, to sú len niektoré z bolestí, s ktorými sa denne stretávame a pociťujeme ako nebezpečenstvo pre zdravý a rovnomerný vývoj budúcich generácií...

V minulých dňoch sa uskutočnil Výročná plenárna schôdza Spolku slovenských skladateľov, na ktorej sa rozdiskutovala súčasná situácia v oblasti hudobnej kultúry na Slovensku. Výročná schôdza uložila Predstavenstvu Spolku zintenzívniť tlak na doradenie legislatívnych noriem súvisiacich s oblasťou kultúry a súčasne prichádza pred III. Valné zhromaždenie Slovenskej hudobnej únie s týmito závažnými podnetmi:

1. V roku 1995 uskutočniť odhalenie pamätnej tabule Alexandrovi Albrechtovi na Kapitulskej ulici v Bratislave, skladateľovi a dirigentovi, významnej osobnosti hudobného života Bratislavy v prvej polovici tohto storočia.

2. Spolok slovenských skladateľov navrhne III. Valnému zhromaždeniu Slovenskej hudobnej únie, aby rok 1996 bol vyhlásený za ROK SLOVENSKEJ HUDBY.

Významné životné jubileá - Ján Levoslava Bellu, prvého európsky orientovaného hudobného skladateľa a Alexandra Moyzesa, zakladateľa symfonizmu slovenskej hudobnej moderny sú dôstojným stimulom na vyhlásenie Roku slovenskej hudby, v ktorom by sa mala dokumentovať celá škála úspechov slovenskej hudobnej kultúry na podujatiach všetkých hudobných inštitúcií, v médiách, orchestroch, komorných združeniach, sólistických produkciách, v školskom systéme a celej inštitucionálnej sieti. Bolo by doista vhodné zužitkovať všetky dobré skúsenosti na všestrannú propagáciu slovenského hudobného života smerom do zahraničia a vyjadriť maximálne úsilie o vydanie závažných knižných publikácií slovenských teoretikov a hudobných publicistov z dávnejšie pripravenej tvorby. Dovoľujem si len pripomenúť diela profesora Jozefa Kresánka, Igora Bergera, Jozefa Laboreckého, Ivana Hrušovského, Michala Palovčíka, Juraja Hrospišila, Terézie Ursínyovej a ďalších... V tejto súvislosti bude potrebné uskutočniť podnety na vydanie pamätnej mince k Roku slovenskej hudby, zabezpečiť vydanie príležitostnej známky a aršíku pre filatelistov, pripraviť informácie pre cestovné kancelárie a kúpeľné zariadenia a rad ďalších aktivít, ktoré by poukazovali na význam slovenskej profesionálnej ale i amatérskej hudobnej kultúry v kontexte snažení našej spoločnosti o dôstojný zástoj Slovenska v celoeurópskom ponímaní...

Správa Spolku hudobného folklóru, ktorú predniesol S. STRAČINA

Činnosť Spolku hudobného folklóru sa dá rozdeliť na tri základné okruhy aktivít - na odbornú poradenskú činnosť členov v porotách súťaží, na festivaloch a ostatných folklórnych podujatiach. Ďalej na aktivitu Spolku pri usporiadaní koncertov folklórnej hudby v rôznych typoch spracovania hudobného folklóru členmi nášho Spolku i samotnou interpretačnou aktivitou našich členov. Nakoniec naša činnosť bola zameraná na permanentné sledovanie diania v celej našej hudobnej kultúre, na aktívne reakcie všade tam, kde sme sa cítili byť odborne kompetentní, upozorňovaním na problémy, návrhmi na ich riešenie, poukazovaním na neodborné opatrenia, ktorých realizácia by mohla spôsobiť v hudobnej kultúre nenapraviteľné škody.

Prehľady o činnosti jednotlivých spolkov za uplynulé dva roky sme vám pripravili, preto nebudem širšie hovoriť o koncertnej aktivite nášho Spolku. Osobitnú zmienku si hádam zaslúži cyklus troch vianočných koncertov, ktoré usporiadame už po piatykrát. Všeobecne je vysoko hodnotená ich umelecká úroveň a majú priaznivú odozvu u publika. Vďaka spolupráci so Slovenským rozhlasom všetky naše koncerty, až na malé výnimky sú nahrávané a vysielané, čo, samozrejme, zvyšuje ich kultúrno-spoločenských dosah. Práve preto pri ich príprave dominuje profesionálna zodpovednosť členov Spolku, ktorí sa na koncertoch podieľajú autorsky i interpretačne.

Stretnutia s členmi na Valných zhromaždeniach, ale i v bežnom kontakte nám jasne avizujú, ktoré problémy sú najpálčivejšie. Takými to v uplynulom období boli najmä nespokojnosť s nepriaznivým stavom prezentácie hudobného folklóru (ale i celkovo pôvodnej slovenskej hudby) v štruktúre vysielania Slovenského rozhlasu a takmer kritickou situáciou v Slovenskej televízii. V roku 1993 sa k tomu v dôsledku transformácie Slovenského rozhlasu vynútila nepriaznivou ekonomickou situáciou pridružila hrozba zrušenia rozhlasových umeleckých telies. Predstavenstvo Spolku hudobného folklóru sa so svojím stanoviskom a jednoznačnou požiadavkou na zachovanie Orchestra ľudových nástrojov Radio Bratislava obrátilo na ústredného riaditeľa Slovenského rozhlasu a zverejnilo túto problematiku i v tlači. Myslíme si, že OEUN aj našim pričinením zostal zachovaný.

Druhou oblasťou, ktorá je v centre pozornosti je oblasť ochrany autorských práv a interpretačných výkonov. Spolok má zastúpenie v Slovenskom ochrannom zväze autorského i v Ochrannom združení interpretov Slovenska - po dvoch členoch v každom výbore. Má teda možnosť presadzovať a chrániť záujmy a práva svojich členov. V autorskoprávných otázkach sa pri hodnotení a zaradovaní hudobného folklóru ešte sporadicky objavujú nevyjasnené názory, preto sme v novembri minulého roka usporiadali stretnutie odborníkov na tému „Ľudová pieseň vo svetle autorského zákona“. Som presvedčený, že hlavné myšlienky z tohto seminára bude možné použiť pri formovaní nového autorského zákona.

Chýba nám zastúpenie vo Výbore Hudobného fondu. Viackrát sme žiadali o kooptovanie nášho zástupcu vo Výbore Hudobného fondu, odpoveď s poukazom na Stanovy nás odsunula na čakanie - do konca funkčného obdobia terajšieho Výboru. Verím, že v ďalšom funkčnom období zastúpenie vo Výbore Hudobného fondu získame.

Rád by som však spomenul, že Výbor Hudobného fondu spontánne prijal náš návrh na vznik Ceny Pavla Tonkoviča, ktorú každoročne udeľuje na základe spoločného návrhu komisie pre udeľovanie ceny a Predstavenstva Spolku. Boli udelené už štyri tieto ceny: Orchestru ľudových nástrojov Radio Bratislava, Terchovskej muzike bratov Muchovcov, Jozefovi Peškovi a doc. Františkovi Matúšovi.

V úvode som povedal, že naša činnosť bola okrem iného zameraná na sledovanie diania v celej hudobnej kultúre, na aktívne reakcie všade tam, kde sme pociťovali, že môžeme upozorniť na problémy. Osobitnú zmienku si v tejto súvislosti zaslúži naša účasť v tzv. kauze SEUK. So žiadosťou o po-

moc sa písomne obrátili na Predstavenstvo Spolku umeleckí členovia SLUK-u. V celej záležitosti sme sa zamerali na dramaturgické smerovanie súboru. Vo výhladových dramaturgických plánoch sa totiž objavili tituly ako Rečou Johna Lennona, SEUK show, Disko show a podobne, ktoré, a to nielen podľa nášho názoru, tam nemajú čo hľadať. Zúčastnili sme sa rokovani na úrovni dvoch ministrov - pána Slobodníka a pána Romana - a Výboru pre kultúru, vedu a umenie Národnej Rady SR. Rozhodne budeme ďalšie osudy tohto významného umelckého telesa sledovať.

Ešte sa zmienim o príčine, prečo v rámci 17. ročníka festivalovej prehliadky Nová slovenská hudba neusporiadal náš Spolok samostatný koncert. Interpretácia našej tvorby je závislá zväčša na Orchestri ľudových nástrojov Radio Bratislava. Práve v tomto čase bola podstatná časť telesa so súborom Lúčnica na umeleckom turné v Spojených štátoch amerických a Mexiku. Koncert z tvorby našich členov usporiadame v náhradnom termíne.

Správa Spolku koncertných umelcov

Ku koncu roka sa vo väčšine inštitúcií, organizácií, firiem hodnotí, bilancuje i plánuje do budúcnosti. Učinili tak i všetky spolky patriace pod Slovenskú hudobnú úniu. Počtom členov najväčší - Spolok koncertných umelcov sa na svojom plenárnom rokovaní zišiel dňa 16. novembra t. r. o 16.00 h v Zichyho paláci na Ventúrskej ulici v Bratislave. Jeho predseda doc. Marián Lapšanský stretnutie otvoril, privítal hostí a za dlhoročnú spoluprácu poďakoval bývalej tajomníčke Spolku Eve Kamrlovej. Všetkých prítomných informoval o činnosti Spolku za rok 1994. Za prioritné a zároveň perspektívne označil koncertné aktivity, ktoré sú v podstate sebazachovnou činnosťou Spolku a ktoré sa zároveň od vzniku Slovenskej hudobnej únie zvýšili o niekoľko percent. Pôvodne z grantov MK SR financované cykly komorných koncertov „Pondelky v Klariskách“ (v spolupráci s MKS Bratislava) a „Hudba na hrade“ boli zahrnuté do samotnej činnosti Spolku. Dnes si už naši svojho stáleho poslucháča a stali sa neoddeliteľnou súčasťou kultúrneho života v Bratislave. Naďalej sa pokračuje v tradícii nedeľných matiné v priestoroch Mirbachovho paláca, k činnosti už neodmysliteľne patria i dva medzinárodné festivaly - Stredoeurópsky festival koncertného umenia v Žiline a „putovný festival“ Slovenské historické organy. Kultúrne aktivity v Českej republike boli opäť potvrdené dohodou so Slovenským inštitútom v Prahe, mladí slovenskí interpreti sa každoročne s veľkým úspechom zúčastňujú na festivale Mladé pódium v Karlových Varoch. V poslednom období sa rozvinula pozitívna spolupráca aj so Slovenským kultúrnym inštitútom vo Varšave.

Ako určité novum zaznamenal Spolok v tomto roku vydanie štyroch CD platní mladých špičkových koncertných umelcov určené na ich propagáciu doma i v zahraničí na ceste za slubne začínajúcou umeleckou kariérou (M. Štefko, J. Lupták, S. Sklovská, G. Beláček, D. Šašinová, R. Šašina, I. Fábura a Z. Paulechová). Takisto začal Spolok podporovať mladých pri ich vycvorení na súťaže a interpretačné kurzy v zahraničí. Podľa slov M. Lapšanského plánuje v tejto činnosti SKU naďalej pokračovať i v budúcom roku. Predseda SKU taktiež oboznámil prítomných o stave príprav zákona o kultúre, na čom sa nielen náš Spolok, ale Slovenská hudobná únia ako taká aktívne podieľa a spoločne s ďalšími umeleckými úniami a združeniami pripravujú podklady na jeho vznik. K bodom rokovania plenárnej schôdzy SKU patrila aj informácia o najnovšej situácii v činnosti Slovenskej hudobnej rady, ktorej predsedníctvom prehodnotilo svoju doterajšiu aktivitu a urobilo potrebné opatrenia pre zlepšenie kvality práce SHR.

Dňom 16. novembra na základe rozhodnutia plenárnej schôdzy rozšíril Spolok svoje rady o nových členov: A. Danková - soprán, J. Lupták - violončelo, O. Hricáková - klavír, Z. Suchánková - organ, J. Mitošinka - trombón.

Na záver stretnutia SKU pri SHU pristúpili všetci zúčastnení k voľbe nového predstavenstva Spolku. Po tajnom hlasovaní sa na obdobie ďalších dvoch rokov jeho členmi stali: E. Blahová, I. Černecká, E. Dzemjanová, F. Figura, M. Jurkovič, R. Kákoní, E. Kamrlová, F. Klinda, M. Lapšanský, J. Podhoranský a J. Zsápka.

Spracovala SLÁVKA FERENCOVÁ

Chrámový koncert

Prof. Dagmar S. Bellová odovzdáva časť pozostalosti J. L. Bellu riaditeľke LHM M. Bárdiovej.

Koncert židovskej hudby - uvedenie premiéry skladby J. Iršaja. Snímky archív

DUCHOVNÁ HUDBA V BANSKEJ BYSTRICI

Od 19. do 22. 10. sa v Banskej Bystrici uskutočnila medzinárodná muzikologická konferencia Duchovná hudba v 19. storočí, ktorá spolu s bohatým koncertným a spoločenským programom vytvorila veľkolepý hudobný komplex. Konferencia sa konala v priestoroch rektorátu Univerzity Mateja Bela. Vedecká tajomníčka Jana Lengová ju, vzhľadom k pestrosti a rozmanitosti pertraktovaných tém, rozdelila na štyri odborné okruhy. V prvom s názvom *Vývojové tendencie a osobnosti* venovali referenti pozornosť syntetickému a čiastkovejším témam, názorom i pohľadom na jednotlivé osobnosti z oblasti duchovnej hudby v 19. storočí. Druhý blok nazvaný *Duchovná pieseň* poskytol priestor k živej diskusii o aktuálnej a citlivej otázke vydania a vydávania katolíckych a evanjelických spevníkov, najmä ostatné vydania evanjelického spevníka z roku 1992 a prekladu textov piesní z biblie. V treťom bloku *Tradície, konferencie, pestovanie hudby* okrem referátov s tematikou pestovania hudby v katolíckej liturgii, reformovaných kolégiách, v Cirkevnom hudobnom spolku pri Dóme sv. Martina v Bratislave a referátu o stave organov a vývoji organárstva na Slovensku odznel aj príspevok o muzikologicky málo prebádané oblasti hudby v liturgii východných kresťanských cirkví, ktoré majú svoje zastúpenie najmä na východnom, ale aj na strednom Slovensku. Posledný blok bol venovaný estetickým a filozofickým aspektom a koncepciám v duchovnej hudbe.

Prvým koncertným sprievodným podujatím konferencie bol chrámový koncert v rímsko-katolíckom farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie. Dramaturgicky bol zameraný najmä na tvorbu skladateľov stredného Slovenska - Františka Janečka, Andreja Žaškovského, Jána Egryho, Jána Levoslava Bellu, ako aj skladateľov z okruhu Bratislavy a Trnavy - Anastazia Jok-

ša a Alexandra Kappa. Koncert bol premiérový postavený z dosiaľ nezverejnených hudobných prameňov uložených v archívoch Hudobného múzea SNM Bratislava, Matice slovenskej Martin, Literárneho a hudobného múzea Banská Bystrica a v súkromnom archíve doc. Vladimíra Gajdoša z Banskej Bystrice. A tak si účastníci konferencie, ale i domáci návštevníci v doslova preplnenom chráme mohli opäť, ako pred rokom na tom istom mieste počas bellovského koncertu uvedomiť, koľko duchovných skvostov ukrývajú naše archívy a múzeá. Rovnako, ako vlni, aj teraz upútala Bellova vyspelá kompozičná technika v skladbe Saul a David, ktorá zaznela v interpretácii Sergeja Tolstova (bas) a Martina Kovaříka (organ). V ostatných skladbách sa predstavili domáci sólisti - sopránistky Margaréta Vajdová a Alžbeta Trgová, altistka Eva Lucká, basista Ivan Zvarík, organisti Milan Hric a Darina Turňová a trúbkar Henrich Lehotský. Komorný orchester Neosolium dirigoval Pavol Tužinský.

Veľkému návštevníckemu záujmu sa tešil aj koncert židovskej hudby, ktorý sa konal 20. októbra v modlitebni Cirkvi interpretistov siedmeho dňa (pôvodne židovskej modlitebni). V programe účinkovali poprední izraelskí virtuózi - flautistka Wendy Eisler-Kashy a klavirista Allan Sternfield, ktorí spoločne koncertujú ako The Jerusalem duo. Prostredníctvom skvelej interpretácie predstavili nielen tvorbu siedmich izraelských skladateľov 20. storočia a ich diela vychádzajúce z tradičnej židovskej, arabskej a orientálnej hudby či priamo z konkrétnych žalmov starého zákona, ale aj hĺbku a zložitost ich filozofie a estetického cítenia. Súčasťou programu bola aj svetová premiéra diela Modlitba za zosnulého priateľa, ktorú v roku 1990 skomponoval skladateľ Jevgenij Iršai, pôsobiaci posledné štyri roky ako profesor

kompozície a hry na klavíri na Konzervatóriu J. L. Bellu v Banskej Bystrici. Túto skladbu pre soprán, barytón, violončelo, klavír, kontrabas a zvony venoval autor predčasne zosnulému psychiatrovi židovského pôvodu Semionovi Gurevičovi. Použitím tradičnej židovskej modlitby kaddiš, ruského textu Michaila Cikinovského s názvom Pomínoenie a latinskej lacrimosy sa pokúsil - a treba povedať, že úspešne - vyjadriť všeplatnosť ľudského trápenia, bolesti a lásky, ale aj smrti. Dielo zaznelo v pôsobivom podaní s nenásilnými scénickými prvkami v interpretácii Margaréty Vajdovej, Sergeja Tolstova, Jevgenija Iršaja a ďalších domácich hudobníkov.

Tretím koncertným podujatím boli Hudobné skvosty v chráme, opäť vo farskom kostole. V podaní mezzosopranistky Hany Štolfovej-Bandovej a organistky Anny Predmerskej-Zúrikovej tu zaznel výber šiestich piesní z cyklu Biblické piesne od Antonína Dvořáka a štyroch piesní zo 6 čísel pre mezzosoprán, alebo alt a klávesový nástroj od Fr. Liszta. Spevácky zbor Schola cantorum Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka zo Spišskej Kapituly s dirigentom Rastislavom Adamkom interpretoval zborové diela Jána Egryho a Jána Levoslava Bellu. Treba pripomenúť, že Egryho i niektoré Bellove kompozície, ktoré boli uvedené na tomto a počas prvého koncertu, tu, v autentickom priestore pôsobenia oboch skladateľov, zazneli od svojho vzniku v 19. storočí azda po prvýkrát. Ján Egry v tomto chráme účinkoval päťdesiat rokov ako organista a regenschori a jeho žiak J. L. Bella tu mal primície. Záver tohto posledného koncertu patrili organistke Anne Predmerskej-Zúrikovej a jej interpretácii Lisztovej Fantázie a fúgy na chorál Ad nos, ad salutarem undam.

V druhý deň konferencie popoludní navštívili jej účastníci Literárne a hudobné múzeum, kde si prezreli výsta-

vu dokumentov o Jánovi Egrym pri príležitosti 170. výročia jeho narodenia (narodil sa 12. decembra 1824). Riaditeľka múzea M. Bárdiová ich informovala o dokumentácii tejto osobnosti v zbierkovom fonde, o zaujímavom spôsobe získania originálnych dokladov a o potvrdení iného dátumu a miesta narodenia Jána Egryho, než aké sa uvádzajú v súčasných encyklopédiách. Účastníci konferencie si so záujmom prezreli aj pôvabnú výstavu tradičných bábok a scénografík zo zbierky známeho slovenského bábkaru Antona Anderleho z Radvane. Stali sa aj svedkami nie každodennej udalosti - odovzdania vzácnych osobných predmetov a fotografií Jána Levoslava Bellu, ktoré múzeu priniesla ako dar skladateľova vnučka prof. Dagmar Sturli Bellová z Viedne. Zároveň odovzdala finančný dar Nadácii J. L. Bellu, ktorá sídli v tomto múzeu, od svojho bratranca Rudolfa Bellu z Kanady.

Účastníkov konferencie potom v obradnej sále historickej radnice prijal primátor Banskej Bystrice Ing. arch. Stanislav Míka. Program tu obohatila spevácka skupina Cirkvi adventistov Siedmeho dňa z Banskej Bystrice, ktorá so svojim dirigentom Pavlom Riečanom interpretovala dve zo svojich duchovných piesní. Po prechádzke vynoveným historickým jadrom mesta navštívili aj dom európskeho maliara Dominika Skuteckého, v ktorom je inštalovaná expozícia z jeho tvorby.

Možno bez zveličenia povedať, že toto podujatie poskytlo zúčastneným slovenským muzikológom a hosťom z Maďarska, Poľska a Rakúska nielen dostatok priestoru pre riešenie otázok z oblasti duchovnej hudby 19. storočia, ale aj množstvo nových podnetov a tém hodných ďalšieho spracovania. Je potešiteľné, že konferencia sa zároveň dostala do povedomia a pozornosti Bystričanov. Vďaka za to patrí všetkým organizátorom a sponzorom. Úprimne si však želáme, aby sa podarilo zhromaždiť dostatok finančných prostriedkov na vydanie zborníka z konferencie, ktorý by bol potrebným vývojovým stupienkom v muzikologickom bádani a zároveň druhým zväzkom v edícii Bibliotheca Musicae Neosoliensis.

- ar -

V dňoch 25.-27. 10. 1994 sa v Nitre konal 22. etnomuzikologický seminár. Jeho usporiadateľmi boli Slovenská muzikologická asociácia pri Slovenskej hudobnej únii, Ústav hudobnej vedy SAV, Katedra folkloristiky a regionalistiky v Nitre, Národné osvetové centrum, Folklórna únia Slovenska a Hudobný odbor Matice slovenskej v Martine.

Podujatie sa stalo špecifickým tým, že okrem tradičných tém poskytl aj priestor otázkam nie čisto etnomuzikologického charakteru.

Obsahová náplň takmer 30 referátov, ktoré na seminári odzneli, možno rozdeliť do 3 tematických okruhov:

1. Výchova odborníkov v oblasti hudobného a tanečného folklóru (inštitúcie - vysoké školy, odborné školy, kultúrno-osvetové zariadenia, študijné špecializácie, programy a plány, záujem, uplatnenie absolventov).

2. Folklórne podujatia na Slovensku (štruktúra, regionálne rozmiestnenie a dosah, organizácia, management a koordinácia, dramaturgia, účastníci).

3. Aktuálne otázky v ľudovej hudobnej, tanečnej a obradovej kultúre.

Otázkam výučby etnomuzikológie na FFUK v Bratislave sa venoval O. Elschek. Konštatoval, že jej postavenie vo vzdelávacom procese nie je adekvátne významu hudobného folklóru ako súčasť tradičnej kul-

túry. Rovnako ako B. Garaj na príklade projektu etnomuzikologických disciplín na Katedre folkloristiky a regionalistiky VŠPg v Nitre upozornil najmä na akútny nedostatok pedagógov - odborníkov a odbornej literatúry. M. Toncrová sa vo svojom príspevku zaoberala výchovou etnomuzikológov na vedeckom pracovisku - v Ústave pre etnografiu a folkloristiku ČSAV v Brne. Širšie bol koncipovaný referát J. Čukana a K. Golianovej o výučbe etnokultúrnych tradícií na Katedre folkloristiky a regionalistiky VŠPg v Nitre a uplatnení jej prvých absolventov. Konkrétne didaktické metódy spojené s využitím detských hudobných nástrojov vo vyučovacom procese na Strednej pedagogickej škole v Leviciach prezentovala L. Blahová. V závere prvého tematického bloku odzneli príspevky pracovníkov Národného osvetového centra v Bratislave - P. Homolku o výchove odborníkov v oblasti ľudového umenia pre osvetovú prax a H. Kyseľovej o ľudovom speve a hudbe vo folklórnych súbóroch a na folkloristických podujatiach.

V druhom pracovnom bloku seminára upozornil J. Blaho na súčasné problémy scénic-

kého uvádzania programov na folklórnych festivaloch, resp. na negatívne javy, s ktorými sa stretol pri príprave programu na tohtoročných Západoslovenských folklórnych slávnostiach na Myjave. Prehľad o folklórnych podujatiach, ich štruktúre a perspektívach z pohľadu NOČi v Bratislave podal J. Burič. Zaujímavý bol referát M. Mušínu, ktorý poukázal na bohatú umeleckú činnosť a folklórne aktivity Rusínov-Ukrajincov na Slovensku. Vývoj scénaristickej a réžijnej práce v programoch Folklórneho festivalu v Štrážnici predstrel C. Zálešák. O medzinárodnej rozhlasovej súťaži PRIX DE MUSIQUE FOLKLORIQUE DE RADIO BRATISLAVA a jej perspektívach informoval O. Demo. Príspevky E. Muntágy a I. Kovačoviča predstavili problematiku folklóru na pozadí historického priebehu aktivít MS. V. Kyseľ a S. Švehlák upozornili na kladné a záporné stránky folklorizmu v minulosti a ich transformáciu v súčasnom folklórnom hnutí na Slovensku. Priamo na nich nadviazal V. Gruska analýzou škodlivých tendencií vo vývoji folklorizmu, ktorými sú súčasná ekonomická situácia, komerencializmus, negatívny vplyv masmédií atď.

Tretí tematický okruh bol sumarizáciou aktuálnych výsledkov výskumu vo vedeckých ústavoch SAV a prehľadom o nových pripravovaných projektoch na ďalších pracoviskách. S. Dúžek podal komplexný obraz o súčasnom repertoári ženských a mužských tancov na Slovensku tak, ako vyplývali z výsledkov jedného z najväčších výskumných projektov posledných rokov - Antológie slovenskej tanečnej hudby (Autori projektu S. Dúžek - B. Garaj). M. Zajíčková zo Záhorskeho múzea v Skalici na príklade súčasnej svadby osvetila proces premeny a aktualizácie niektorých tradičných folklórnych javov. O pripravovanej expozícii na tom istom pracovisku, ktorá je zameraná na ľudovú pieseň, hudbu a tanec, hovoril P. Michalovič. Pre etnomuzikologické semináre s netradičným, ale o to zaujímavejším príspevkom o inšpirovaní sa folklórom vo vianočných omšiach františkánskych skladateľov vystúpil L. Kačic.

Široká výmena názorov v diskusiách po každom pracovnom bloku ukázala, že nastolené témy sú príliš pálčivé, než aby ich bolo možné vyriešiť na jednom stretnutí. Etnomuzikologický seminár tým splnil svoj cieľ. Je však nutné, aby podnet, ktorý dal Ústav hudobnej vedy SAV v Bratislave, našiel svoje pokračovanie na iných fórach v čo najbližšej budúcnosti.

Katarína Golianová

Etnomuzikológovia aktuálne

RUMUNSKÁ KLAVIRISTKA Z VIEDNE

Benefičný koncert v prospech projektu VIDIACE RUKY)

Zichyho palác privítal už vo svojich priestoroch nie jedného mladého koncertného umelca. Deje sa tak často pod egidou Hummelovej nadácie, ktorá pozvala na premiérové vystúpenie dve umelkyne - 16-ročnú klaviristku Michaelu Ursuleasu a gitaristku Adalidu Castellanetu z Talianska. Perlička zo zákulisia: koncert mal nezvyčajnú predohru, ktorú „začali“ naši colníci. Neboli totiž ochotní pustiť cez hranicu umelkyňu z Talianska, lebo jej „Kennakarte“ nebola dostatočným dôkazom o existencii. Bez pasu ani krok; uvádzaný dôvod, koncert v Bratislave, sa im videl podozrivý, lebo umelkyňa nemala so sebou gitaru. Ani časová tieseň a telefónické vyjednávania nepomohlo, iba čo oddaľovalo začiatok koncertu. Záchrancom v tomto prípade bola Dr. H. Westerhofová z Viedne, vlastne spolusporiadateľka cez Kulturmittag. Taxík a osobná intervencia premohli našich colníkov do tej miery, že prepustili taliansku gitaristku na pohostinské vystúpenie v Bratislave. (Kiež by boli vždy takí ostražití, ako v prípade koncertujúcich gitaristiek bez pasu...) Ešte šťastie, že tieto koncerty majú stále „palácové“ publikum, ktoré s porozumením čakalo umelkyňu.

Adalida Castellaneta si doprialala iba najnutnejšie minúty na koncentráciu a s obdivuhodnou sústredenosťou, bez ohľadu na okolnosti, uviedla tri Prelúdiá H. V. Lobosa a od M. Giulianioho „Rossiniana“. V Lobosových Prelúdiách vyzdvihla ich poetické čaro zdôraznením melodických línií, typických pre túto skladateľovu tvorbu. Bezproblémová technika jej umožňovala dotvárať kolorit hudobných nálad celým arzenálom mimických výrazov tváre, ktorou akoby synchronne zrkadlila jednotlivé emócie stvárnené hudbou. Druhá skladba - Rossiniana č. 1 od M. Giulianioho je očividne zmesou, „poupourri“ na známe rossiniiovské melódie. Rossini, tvorca nespočetných melódií, zaplatil daň v tejto skladbe vlastnej invencii. Priradovanie nových a nových úsekov, rovnako pekných a rovnako melodických (s viackrát nádejne naznačeným záverom) postavilo umelkyňu pred ťažkú úlohu ako to zjednotiť do kompaktného celku. V tomto prípade vsadila A. Castellaneta na svoju interpretačnú skúsenosť (veď koncertovala už v nejednom európskom hudobnom centre a nahráva pravidelne pre RAI) a upriamila pozornosť na panorámu rossiniiovskej melodickéj invencie pretlmočenej M. Giulianim tak, aby vznikli všetky možné kontrasty obsiahnuté v diel: harmonickej kolízie, rytmické zvláštnosti a dynamické spektrum. A. Castellaneta si získala publikum svojím výkonom.

16-ročná Michaela Ursuleasa udivovala svoju hudobnícku rodinu a okolie už od prvého verejného vystúpenia v siedmich rokoch. Osemročná hrala s orchestrom Mozartov klavírny koncert, o rok neskôr Beethovenov tretí koncert, jedináročná očarila tokijské publikum a čo iné ako aplauz ju čakal v nemeckých a talianskych mestách. Vývoj Michaelinej umeleckej kariéry dostal prvé kontúry v

roku 1990, kedy ju vo Viedni počul Claudio Abbado. On inicioval 5-ročné štendium na viedenskej Hochschule... Odvtedy štúdiá tejto mimoriadnej poslucháčky školy sponzorujú mnohé významné firmy (čuduj sa svete, napr. Sony Classical, Bösendorfer a ďalšie) a považujú to za veľmi správne investované peniaze.

Pre publikum v Zichyho paláci si vybrala pritažlivý repertoár. Patrí zrejme k tým nemnohým klaviristom, ktorí majú tzv. prirodzenú techniku, uvoľnený hrací aparát, prirodzené muzikálne čítanie a viditeľnú radosť z hry na nástroj, cez ktorý vyjadruje až dojemnú dievčenskú oddanosť interpretovanej skladbe. V populárnej Beethovenovej Sonáte cis mol op. 27 zahrála 1. a 2. časť trochu rýchlejšie ako býva zvykom. Zdravé muzikantské čítanie, nezatažené sentimentom ku akému zvykne prvá časť lákať mladých pianistov, svedčí o jej osobnej zrelosti. Doteraz neviem, či závažné tempo poslednej časti sonáty si zvolila zámerne, alebo to bol výsledok celkového posunu. Napriek tomu sa nič nestratilo - ani v pasážnych akordických rozkladoch, nezaujala ani vedľajšia oktavová myšlienka a dobre vyznela aj akordická, agogicky uvoľnená téma v strednej časti. Prekvapením bola interpretácia Hindemithovej Sonáty č. 2. Neoklasická textúra sonáty sa v jej podaní stala ľahko čitateľnou hudobnou plochou, s odstupňovaným dôrazom na jednotlivé myšlienky, v ktorých dominovali melodické vynaliezavosti Hindemithovej skladateľskej poetiky, s patričným kontrastom medzi vertikálnymi a horizontálnymi líniami. Avizované Scherzo c mol op. 14 od Clara Schumannovej priam „prešumelo“ koncertnou sieňou. Mohli sme zavrieť oči a predstaviť si hudobný salón v 19. storočí - pred vybranú spoločnosť prichádza dievčena, takmer nedosadnúc vyletia spod jej prstov virtuózne pasáže - Clarine Scherzo, lisztovský našuchorený brilantnými behmi, efektnými skokmi a pôsobivou romantickou harmóniou. Ani sme si nevzdychli a ešte pridala Chopinovu Etudu As dur, možno aby nám ukázala aké nové melódie sú ukryté pod závoji arpeggiových rozkladov.

Bolo by veľmi zaujímavé sledovať aspoň z diaľky rozvoj tejto talentovanej mladučky klaviristky z Rumunska v jej novom viedenskom domove. Najideálnejšie by to bolo prostredníctvom opätovných koncertov. Michaela má 16 rokov, je skromná a jej cieľom napodiv nie je byť dokonalou klaviristkou, ale ako sa vyjadřila v jednom rozhovore - chce byť dobrým človekom! Je to z jej vlastných rozhodnutí to najzávažnejšie. Aj keď ju osobne nepoznám, nazdávam sa, že ak pôjde po ceste, ktorou sa vybrala, dosiahne jedno aj druhé. Bude dobrým človekom, ktorý výborne hrá na klavíri. Je to práca na celý ľudský život, sprevádzaná radosťou vďaka poslucháčom aj tých, ktorí nevidia, ale počujú srdcom.

MEŠKA PUŠKAŠOVÁ

Matiné s gitarou

Je správne, ak mladé generácie dostávajú priestor v Mirbachovom paláci. Nie však za každú cenu. Myšlienka zaradiť Bratislavské gitarové duo (Jana Mazáková, Radka Kubrová) bolo zaiste pritažlivé. Ten, kto však prišiel na koncert bol zaiste z výkonu gitarového dua rozčarovaný. A pritom program koncertu sľuboval pekný umelecký zážitok. Veď koho by nepotešil program, v ktorom sa objaví Echo T. Robinsona, Galliarda či Welcome home J. Dowlanda, Les Deux Amis F. Sora, Tango Suite A. Piazzolu či Tri kusy pre dve gitary M. Tesařa. Takmer v každom interpretovanom diel to kdesi „zaškripalo“. Raz súhra, inokedy zápas o zdolanie technických úkonov. Čo však bolo najzávažnejšie - tieto trhliny technického charakteru úplne umŕtvili hudobný zážitok. Gitara v ťažkopádnom zápase stratila svoje aristokratické čaro - všetko bolo všedné a bezduché. Mám pocit, že i interpretky si uvedomovali problémy, ktoré sa počas ich vystúpenia objavovali. A pritom dramatur-

gia bola dobrá - stačilo by ju len naplniť hodnotným interpretačným výkonom. I samotné gitarové duo (pravda za predpokladu istej interpretačnej úrovne) by malo všetky predpoklady k uplatneniu v našom hudobnom živote.

Nedeľné dopoludnia v Mirbachovom paláci majú už svoju tradíciu. V priebehu rokov prešli celkom prirodzene zmenami, niekedy šťastnými, inokedy menej. Treba len ustrážiť ich úroveň a snať na pomoc si prizvať i školu, ktorá má znamenitý prehľad o úrovni novonastupujúcej generácie. Možnože práve v spolupráci s VŠMU by sa zrodili nové a zaujímavé programové projekty. Pravda ani Bratislavské gitarové duo nemožno zatracovať. Toto zoskupenie by malo na sebe tvrdo pracovať a výsledky sa istotne dostavia. Veď napokon na Slovensku má práve gitarová škola dobré zázemie. Sú tu vytvorené všetky podmienky k tomu, aby sa v dobrej tradícii pokračovalo.

IGOR BERGER

Gary Burgess

V čase konania Bratislavských hudobných slávností v tichosti prebehol na Vysokej škole múzických umení Interpretáčny kurz amerického speváka a pedagóga GARY BURGESSA. Na záver svojho pobytu predstavil sa na verejnom koncerte v Primaciálnom paláci pod záštitou veľvyslancu Spojených štátov amerických Th. Russella a primátora Bratislavy Petra Kresánka.

Gary Burgess je profesorom operného spevu na newyorskej štátnej univerzite v Buffale, riaditeľom Operného štúdia Univerzity a umeleckým riaditeľom Greater Buffalo Opera Company. Účinkoval v Metropolitnej opere, v San Franciscu, Philadelphii, Athénach. Uplatňuje sa predovšetkým ako interpret štandardných repertoárových úloh, súčasnej tvorby (aj muzikálovej). Na koncerte v rámci ktorého kultivovaným spôsobom predniesol diela

Robertu Schumanna (Liederkreis) a hlavne Aarona Coplanda ho citlivo sprevádzal nemecký klavirista Jens Barneck nositeľ Diplomu klavírneho virtuóza z Buffala, víťaz klavírnej súťaže Cameron Baird.

Gary Burgess si ako partnerku na tento koncert prizval Evu Garajovú, absolventku VŠMU v triade Hany Štolfovej-Bandovej, ktorá sa spevácky zdokonaľovala v Taliansku, Nemecku a Kanade, kde si ju všimol G. Burgess, ktorý jej umožnil ďalšie štúdium na štátnej univerzite v Buffale. Eva Garajová s príjemnou hlasovou kultúrou interpretovala áriu Dorabelly z Mozartovej opery Così fan tutte a áriu Charlotty z Massenetovej opery Werther. Na snímke Gary Burgess v rozhovore s doc. Zlaticou Livorovou počas spoločenského stretnutia v hoteli Danube.

Text a snímka M. Jurík

Dvakrát klavír

Koncertná sieň Slovenskej filharmónie v závere sezóny poskytla príležitosť priaznivcom klavírneho umenia počuť dvoch mladých pianistov, Tomislava Baynova a Mariána Pivku, ktorí sa v dramaturgii večera prezentovali sólisticky i ako klavírne duo. Tomislav Baynov podobne ako Marián Pivka získal rad významných ocenení na medzinárodných súťažiach a okrem bohatej sólistickej činnosti je vyhľadávaným komorným hráčom. V súčasnosti pôsobí na štátnom konzervatóriu a Akadémii múzických umení v Trossingene a svoju pedagogickú činnosť intenzívne rozširuje aj v rámci letných interpretačných kurzov. Z svojho koncertného programu zaradil prevažne romantický repertoár, výnimku tvorili dve úvodné Sonáty g mol a B dur D. Cimarosu. Interpretácia Sonáty g mol evokovala romantický vzlet, ale bez agogického stupňovania ozdoby, či prílišným exponovaním obľúka. Umelec disponuje nádherným tónom a vďaka precíznej dikcii nechal vyznieť čaro ornamentu a prirodzený tok frázy. Zvláštnosťou poňatia bol jemne akcentovaný harmonický pohyb, ktorý ako bázis pre bohato kolorovanú melódiku ozvláštnil charakter línií. Zmysel pre plasticnosť a farebné nuansy vynikli v Sonáte B dur s nádhernou znejúcimi echo-imitáciami, či v Ronde Capriccioso op. 14 F. M. Bartholdyho. Vedľa pôsobivej kantilény interpret tlmil dynamiku formy s prirodzenou do seba zapadajúcimi tematickými celkami. S vkusom a rozvážne uplatňuje agogickú krivku ústiacu do efektnej gradačnej vlny. Baynov disponuje vynikajúcimi technickými možnosťami a bohatou škálou zvukových kvalít, ktoré dokáže podriaďiť tvaru línie i architektúre celku. Tak

ako v Scherze h mol č. 1 F. Chopina poskytol poslucháčovi priestor nechať sa uniesť pôsobivo vygradovanou mozaikou kontrastných nálad, v predvedení Nokturna F dur dokázal sprostredkovať atmosféru diela s emotívnejším ponorom a s mnohými vzrušivými momentami, ale s prísne kontrolovanou dynamikou rovinnou skladby. S ľahkosťou zvládol záverečné číslo sólového programu virtuózne Rigoletto-Paraphrase F. Liszta.

Marián Pivka sa v skladbe večera prezentoval dvoma opusmi - Fantasie d mol KV 397 W. A. Mozarta a Rhapsodie Espagnole F. Liszta. Škoda, že jeho program nebol voči Baynovi vyvázenejší nielen pre možnosť konfrontácie, ale aj kvôli prezentácii širšieho záberu interpretačných kvalít. Ak Baynov hrá s nadhľadom a noblesou, Pivka je na tvorení emotívnejší a viac „zúčastnený“. Pritom Mozartova skladba vo svojej fantázijskosti a krehkosti nepostrádala muzikálnosť a disciplínu súčasne. V technicky náročnej Španielskej rapsódii účinne vystupňoval nielen dramatickosť, ale i pôsobivé lyrické pasáže, ktoré dokáže rozvíjať so senzitivnosťou pre neho príznačnou. Protagonisti koncertu si ešte spoločne zamuzicovali v skladbách Andante und Variationen pre dva klavíry R. Schumanna, Ungarische Tanz, č. 2 J. Brahmsa, Russkaja peňja, op. 11 S. Rachmaninova a Danse Rituelle de feu M. de Fallu v úprave pre dva klavíry T. Baynova. Z uvedených diel zaujal najmä kultivovaný prednes Schumanna, ale i skladba Rachmaninova, z partitúry ktorej interpreti dokázali vyťažiť vnútornú drámu i lyriku.

OLGA DUCHOVÁ

Viedenská sklená harmonika

Pre priaznivcov neúšedných hudobných nástrojov pripravilo 17. novembra Rakúske veľvyslanectvo, Mestské kultúrne stredisko za podpory Ľudovej banky a Hummelovej nadácie v Zichyho paláci zaujímavé podujatie. Mladý manželský pár, Christa a Gerald Schönfeldinger z Viedne predstavili publiku dva unikátne nástroje, sklenú harmoniku a verrophon.

Neúšedná atrakcia a či zabudnutá tradícia? Faktom je, že sklená harmonika má za sebou dlhú históriu. Jej vznik sa datuje okolo roku 1761, keď bola zostrojená Benjamínom Franklinom. Nástroj pozostáva zo sklenených šálok rôznych veľkostí, usporiadaných a upevnených do jednej osi. Šálky sú navrhnuté a poháňané pedálom do rotačného pohybu. Tlakom prstov na ich okraj vzniká veľká škála tónov. Tento, z dnešného pohľadu nezvyčajný hudobný nástroj sa tešil veľkej obľube najmä v rokoku. Preslávila ho Franklinova neter, Marianne Davis. Pôsobivý zvuk sklenej harmoniky inšpiroval neskôr aj Mozarta k skomponovaniu skladby pre komorné obsadenie - sklenú harmoniku, flautu, hoboj, violu a violončelo (Adagio a rondo).

Duo Schönfeldinger využíva okrem sklenej harmoniky aj rúrkový verrophon, ktorý je zložený zo sklenených rúriek chromaticky usporiadaných do troch radov. Oba sklené nástroje majú sugestívny zvuk, evokujúci atmosféru meditácie, majú uvoľňujúci účinok, ktorý využíval pri svojej medicínskej práci viedenský lekár Mesmer.

Novembrový koncert bol koncipovaný tak, aby predstavil publiku obrovské pole možností oboch nástrojov interpretáciou autorov rôznych období. Vybrané diela boli z autorských dielní A. Rejchu, J. G. Naumanna, A. Vivaldiho, J. F. Reicharda, W. A. Mozarta, J. Straussa st., J. Kubitzeka, C. Rölliga, F. Chopina, G. Schönfeldingera, A. Czibulku. Skladby sú, samozrejme, transponované pre sklené nástroje. Koncert bol doplnený sprievodnými inštrukciami oboch interpretov. Na otázku z publika, týkajúcu sa počtu interpretov na sklenú harmoniku v Rakúsku i vo svete, odpovedala Christa Schönfeldinger trochu prekvapivo. V Rakúsku sú jedinými interpretmi a niekoľko fanúšikov týchto nástrojov je i v Nemecku a Amerike. Takže predsa zabudnutá tradícia?

SYLVIA LUKÁČOVÁ

Blahoprianie do Švajčiarska

Hoci s bratislavským operným javiskom sa **Bohuš Hanák** roku 1968 definitívne rozlúčil a mladšej generácii je jeho meno známe najvyšším prostredníctvom niekoľkých rozhlasových nahrávok, nám, čo sme ho zažili na zenite tvorivého rozletu, sa jeho hlas vynára často.

Narodil sa 8. 1. 1925 v Bánovciach nad Bebravou, absolvoval Štátne konzervatórium a VŠMU v Bratislave. S výnimkou krátkodobého angažmán v rakúskom Linzi, pôsobil na doskách opery SND v rokoch 1947-68. Najmä v 50. a 60. rokoch bol vedúcim dramatickým barytónom slovenskej reprezentácie scény, interpretujúcim na medzinárodnej úrovni (čo dokumentovali zahraničné hostovania v čase, kedy to nebolo tak bežné, ako dnes) široké repertoárové rozpätie. V súpise Hanákových postáv nájdeme hrdinov z českých a ruských oper, ako i rad partii v dielach slovenských autorov, spomedzi ktorých vyniká Mojmir zo Suchoňovho Svätopluka a Nechľudov v Ciklerovom Vzkriesení. Hoci sa nevyhýbal ani nemeckému skladateľskému odkazu (Don Giovanni, Holanďan), Hanákovu strhujúce vokálno-výrazové majstrovstvo sa najväčšmi uplatnilo v dvoch okruhoch postáv. Na jednej strane to boli barytónoví hrdinovia talianskych oper (popri Verdim Pucciniho Scarpia a Michele, Giordanov Gérard), na druhej, nezbudnutelne charakterokresby v die-

lach 20. storočia, či žu Menottiho John Sorel v Konzulovi, alebo Hindemithov Cardillac. Farebne bohatý, výrazovo expresívny a objemný hlas, v symbióze s plnokrvným herectvom, si získal srdcia širokého okruhu divákov. Jeho odchod do angažmán v švajčiarskom Bazileji bol v období po roku 1968 citeľnou stratou.

Do Švajčiarska, kde žije so svojou manželkou, bývalou sólistkou opery SND Boženou Suchánkovou (Turan-dot, Libuša, Katrena), posielame Bohušovi Hanákovi úprimné blahoželanie k sedemdesiatinám.

PAVEL UNGER

SPOMIENKA

NA NEÚNAVNU BÁDATEĽKU

Je to takmer neuveriteľné. Ešte len nedávno bola medzi nami a už si pripomíname sté výročie jej narodenia. **Marie Tarantová**, česká hudobná bádateľka, žiačka Vítězslava Nováka, Zdenka Nejedlého, Václava Štěpána a Růženy Kurzovej, pochádzala zo slávnej českej rodiny vydavateľa Kočího. Narodila sa v roku 1894 v Plzni. Svoj život zasvätila hudobnohistorickému bádaniu v oblasti hudby národného obrodovania, respektíve prelomu 18. a 19. storočia a prvej polovice 19. storočia. V centre jej pozornosti stáli dve výrazné a pozoruhodné osobnosti - Václav Jan Tomášek a František Palacký.

Tarantová prispela veľmi intenzívnymi podnetmi k renesancii Tomáškovy tvorby v 20. storočí. O Palackom zas priniesla také poznatky, ktoré výrazne dokresľujú kultúrnu a umeleckú orientáciu tohto národného historika.

Marie Tarantová sa vo viacerých štúdiách a odborných prácach dotkla slovenskej problematiky. V súvislosti s Palackým skúmala obdobie jeho bratislavského pôsobenia a priniesla viacero nových poznatkov o vtedajších bra-

tislavských umeleckých salónoch, o kultúrnych dejinách našej metropoly. Špeciálnu pozornosť venovala aj bratislavskému rodákovi J. N. Hummelovi, v ktorom videla jednu z osobností, ktorá podobne ako Tomášek, pomáhala raziť nový hudobný štýl - romantizmus. Publikovala viacero štúdií v časopise Hudobný život, aktívne sa zúčastňovala konferencií a seminárov usporadúvaných na Slovensku, pokiaľ súviseli s jej zameraním.

Vo svojich prácach vychádzala z pozitivistickej historickej metódy, dôkladnej znalosti prameňov, ktorá jej umožňovala načrtnúť neočakávané a prekvapivé spoločenské alebo genealogické súvislosti.

Mal som možnosť osobne sa niekoľkokrát stretnúť s touto vzácnou a zaujímavou ženou. Takmer deväťdesiatročná ma prijala vo svojom pražskom byte, ktorý sa podobal na tomáškovský svätostánok, a vlúdne, priateľsky so mnou dlhé hodiny diskutovala o hudbe 19. storočia a hlavne o Tomáškovi.

MILOSLAV BLAHYNKA

Peter Dvorský v Prahe

December sa každoročne a najmä v ostatných rokoch, nesie v znamení dobročinných akcií, benefičných podujatí. Čestné miesto v nich patrí koncertom nadácie Harmony Petra Dvorského, ktorá od svojho založenia podporuje zdravotne handicapované deti nie malými finančnými čiastkami. V tomto roku zorganizovala Harmony aj koncert v Prahe, kde v štátnej opere vystúpil **Peter Dvorský** spolu so svojimi hosťami - ukrajinskou sopranistkou **Oľgou Romankovou**, barytonistom **Martinom Babjakom**. Symfonický orchester hlavného mesta Prahy FOK dirigoval **Jozef Pešek**,

spoluúčinkoval detský zbor **Bambini di Praha**. Úspešný večer v pražskej opere má byť začiatkom novej tradície adventných benefičných koncertov, ktorých výťažok sa rozdelí medzi slovenské a české zdravotné zariadenia. Koncert sa stretol s obrovským záujmom Pražanov, lístky naň (v cene od 100 do 1500 korún) boli dávno dopredu vypredané, úspech zožali árie z talianskych oper, ale aj vianočné piesne a koledy. Pre tých, ktorí sa na koncert nedostali, pripravila Česká televízia záznam z koncertu a odvysielala ho počas vianočných sviatkov.

- H -

Viedenská bohéma žije...

Duchovný a umelecký život Viedne mal vždy svoje neodmysliteľné tvorivé podhubie v tom, že sa umelci dokázali stretávať, že dokázali spolu komunikovať naprosto neoficiálne a spontánne. Miestom takýchto stretávaní boli vždy viedenské kaviarne, jedálne, vinárne. Možno by mal raz niekto napísať dejiny viedenského umeleckého života. Jedálne, vinárne, reštaurácie - to bolo vždy fórum, kde sa stretávali duchovne spriaznené bytosti. Básnici a spisovatelia tu čítali pred svojím publikom svoje prvotiny, Schubertove, či Straussove valčíky a ländler zazneli tu oveľa skôr než na honosných koncertných pódioch. Poznajúc túto veľkú tradíciu s potešením som prijal pozvanie na otvorenie v takomto duchu orientovanej reštaurácie, pizzerie a baru s romantickým názvom „Cuckoo's Nest Dolce Vita“ na známej Lehargasse 17. Majitelia a zároveň i hostitelia tohto lokálu Maria a Mohamed Kamal vytvorili vo večerných a nočných hodinách 5.-6. novembra neopakovateľnú atmosféru v rámci ktorej došlo k otvoreniu lokálu s bohatou tradíciou. Pravda otvorenie takéhoto lokálu nie je ani možné bez umeleckého programu, ktorý tvoril neodmysliteľnú súčasť tohto prekrásneho večera. Dolce Vita - však nebude v budúcnosti len púhou pizze-

riou či reštauráciou. Bude to miesto stretávania sa umelcov. Bude to miesto kde sa budú pravidelne objavovať umelecké programy na vysokej umeleckej úrovni - pravda bez nabubrelej okázalosti a formálnosti. Už samotné prostredie tohto lokálu je prívetivé a útulné. Návštevník sa tu cíti dobre a príjemne. Bez veľkej tradície by otvorenie a prevádzkovanie takéhoto zariadenia bolo nemožné. Je to zdanlivá „malíčkost“ dať veciam pravé ľudské rozmery... „Malíčkost“, za ktorou sa oplatí zacestovať trochu ďalej - za hranice horizontu v ktorom žijeme. V duchu som si položil otázku, prečo u nás takéto zariadenie, s takouto atmosférou, s takouto klímou a filozofiou neexistuje. Odpoveď si každý môže dať sám. Kto však chce vidieť a učiť sa, ako sa to všetko má realizovať, nech príde a presvedčí sa na vlastné oči. Vo Viedni má takmer každá reštaurácia, vináreň či kaviareň svoju históriu. Má ju i Dolce Vita - veď sa nachádza v blízkosti slávnej Theater am der Wien. Darmo, Viedeň je hlavným mestom hudby. Na tradíciách sa tu buduje. Prítomnosť je tu živým pokračovaním minulosti. V „Dolce Vite“ dostanú zelenú talentovaní umelci. Bol by som rád, keby Dolce Vita - bola miestom, do ktorého privediem i našu kultúru.

IGOR BERGER

ŠKO na cestách

Štátny komorný orchester Žilina sa zúčastnil v decembri na dvoch koncertných zájazdoch - prvý v Rakúsku a Nemecku od 7. do 12. decembra a druhý v Nemecku od 16. do 18. decembra 1994. V Rakúsku sa uskutočnil len koncert v Grazi v známom kongresovom centre v Stefaniesaal. Pod vedením renomovaného švajčiarskeho dirigenta **Christiana Bendu**, potomka slávneho českého hudobníckeho rodu, odzneli diela Predohra k opere Figarova svadba a Koncert pre klavír a orchester KV 271 od W. A. Mozarta, Koncert pre klavír a orchester č. 5 od Ludwiga van Beethovena a Česká suita od Antonína Dvořáka. Sólistom bol mladý rakúsky klavirista **Till Fellner**, laureát viacerých medzinárodných súťaží (o. i. 1. cena na medzinárodnej súťaži Clary Haskil v Švajčiarsku roku 1993). V Nemecku vystúpil orchester na vianočných koncertoch v mestách Wertingen a Füssen v alpskej oblasti, kde je orchester každoročne pozývaný už od roku 1990. Vo Wertingene vystúpil v

miestnej Tonhalle s programom z diel Mozarta a Beethovena, vo Fussene v kostole „Zu den Acht Seligkeiten“ s rozsiahlym Haydnovým oratóriom Stvorenie, v ktorom spolupracovali nemeckí sólisti a zbor. Dirigentom oboch koncertov bol organista a dirigent **Walter Dolak**, s ktorým orchester už niekoľko rokov úspešne spolupracuje.

V Düsseldorfe Štátny komorný orchester Žilina vystupuje tradične vo vianočnom cykle v známej Tonhalle. Tentokrát sa predstavil v nedeľu 18. decembra s Bachovým Vianočným oratóriom pod vedením **Franza Lamprechta**, s ktorým ŠKO spolupracuje pravidelne i na koncertoch v Dome umenia Fatra v Žiline. Spolu s ŠKO vystúpil na koncerte Chór der Landesregierung Düsseldorf a nemeckí vokálni sólisti. Na popoludňajšom „predkoncerte“ vystúpil v Tonhalle i Komorný dychový súbor ŠKO Armonia slovacca. Koncerty mali veľký ohlas a priaznivé kritiky v rakúskej a nemeckej tlači.

- F -

ŠPANIELSKY ÚSPECH SF

Po úspešnom turné v USA sa Slovenská filharmónia doma dlho nezdržala. Už 11. decembra m. r. odcestovala na týždenný koncertný zájazd do Španielska. V Madride, Pamplóne, La Coruni, Santiagu de Compostella a Oviede účinkovala na vianočných koncertoch, v najlepšíh koncertných sálach a v rámci známych koncertných cyklov, v ktorých vystupujú svetové koncertné telesá. SF v Španielsku pod taktovkou švajčiarskeho dirigenta **Zoltána Peská** s veľkým úspechom uviedla oratórium F. Liszta Kristus. Spievali sólisti **L. Ághová**, soprán, **M. Beňačková**, alt, **W. Coppola**, tenor, **J. Sulženko**, bas, spoluúčinkoval Pražský komorný zbor a Český filharmonický zbor Brno.

- H -

V rozpätí mesiaca sa v dvoch hlavných mestách, vzdialených od seba 300 km, konali dva hudobné veľtrhy. Zámer, charakter i cieľ oboch bol rovnaký. Rozchádzali sa len v detailoch - v prvotnom impulze vzniku, v skúsenostiach a konečne v štruktúre a počte prihlásených vystavovateľov.

V Prahe sa uskutočnil už 3. medzinárodný hudobný veľtrh a jeho iniciátorom je pražská propagačná a sprostredkovateľská agentúra AK a hudobné vydavateľstvo MUZIKUS. Po dobrých skúsenostiach sa veľtrh už po druhý raz konal v priestoroch Paláce kultúry a po prvý raz záštitu (zatiaľ len symbolickú) nad ním prevzalo Ministerstvo kultúry a Ministerstvo obchodu a priemyslu Českej republiky. Každý návštevník mal možnosť zoznámiť sa nielen s novinkami v oblasti vývoja a výroby hudobných nástrojov a príslušenstva, ale i s novinkami v oblasti ozvučovacej, osvetľovacej a nahrávacej techniky, ako aj s doplnkami blízkych nielen amatérskeho, ale i profesionálnemu hudobníkovi, zvukárovi, hudobnému producentovi, či manažérovi. Organizátorom sa v tomto ro-

veľtrh v žiadnom prípade neuspokojil. Hradec Králové sa na veľtrhu nezúčastnil, a tak jedinými vystavovateľmi sa stali firmy Yamaha - prezentujúca jediné koncertné krídlo výstavy a firma IFM Melodia, s. r. o. - vystavujúca pianá značky Rieger Kloss, ktoré sa na slovenský trh neexpedujú.

V čase BHS '94 ožili aj priestory Parku kultúry a oddychu hudbou. Konala sa tu totiž prvá medzinárodná kontraktčno-predajná výstava Expo-Music '94. Myšlienka usporiadať v Bratislave hudobnú výstavu, ako mi povedala hlavná garantka výstavy Ing. Anna Kleimannová, vznikla v oddelení marketingu Incheby, a. s., ktoré sa snaží mapovať biele miesta výstavníctva na Slovensku. Pri realizácii svojho zámeru spolupracovali s tímom odborníkov z hudobnej oblasti - Ladislavom Mokrym, Mariánom Lapsanským, Danielom Junasom, Pavlom Bekom a Ing. Marinom. Zámerom a cieľom prvej kontraktčno-predajnej výstavy Expo-Music '94, na ktorej sa zúčastnilo viac ako 50 vystavovateľov, bolo čo najucelenejšie prezentovať komplexnú ponuku slovenských vý-

Stále narastajúci sortiment nástrojov. Snímky M. Jurík

NA MARGO HUDOBNÝCH VEĽTRHOV

ku podarilo veľtrh rozdeliť na hlučnú a nehlučnú sekciu, a tak i akusticky neprietrzné klasické hudobné nástroje získali svoj priestor na prezentáciu. Oficiálne na veľtrhu vystavovalo okolo 60 vystavovateľov, ale ako mi prezradila ekonomická riaditeľka agentúry AK Ing. Arnoštka Havelková, v niektorých stánkoch vystavovali súčasne 3-4 firmy. Organizátori sa tak snažili vyjsť v ústrety ekonomicky slabším podnikateľom, aby i oni mohli prezentovať svoju výrobu a získali tak ďalších záujemcov. Veď nie každý, najmä z radov českých, ale i slovenských výrobcov, či distribútorov si môže dovoliť zúčastniť sa na zahraničných veľtrhoch ako napr. Frankfurt Musikmesse.

Dominantnú pozíciu na pražskom veľtrhu z aspektu intenzity prejavu i vystavovacej plochy zaujali výrobcovia a distribútori elektronických hudobných nástrojov, osvetľovacej a ozvučovacej techniky, nahrávacích systémov a multimédií. A čo vážna hudba? Po zhladnutí všetkých expozícií skonštatujeme, že najlepšie bola vybavená expozícia výrobnej a obchodnej spoločnosti České hudby. Na hudobné doplnky od metronómov a notových stojanov počnúc, cez nové, kvalitné, ľahké a všestranné púzdra a bedne na hudobné nástroje, až po ľahké prenosné konštrukcie praktikálov a koncertných pódii. Ďalšie dve obchodné firmy - Lidl Music a Music Centre Praha napriek značnej vystavovateľskej ploche nemohli túto skupinu záujemcov plne uspokojiť. Záujemcov o kúpu pianina, pianá či koncertného krídla by však pražský hudobný

Zvukové médiá, ako vždy, v centre pozornosti.

robcov a distribútorov v tovarovej komodite ako sú akusticko-elektronické hudobné nástroje a príslušenstvo, zvuková a svetelná technika, hudobné publikácie, nosiče zvuku a obrazu, audio a video technika. Na rozdiel od pražského veľtrhu sa na Expo-Music '94 najsilnejšie zastúpenou ukázala sekcia hudobných vydavateľstiev a distribútorov nosičov zvuku a obrazu. V menších výstavných stánkoch ako v Prahe sa tu prezentovali už spomínané firmy - České hudby nástroje a Šiba. Potešiteľným a do budúcnosti sľubným javom bolo to, že popri veľkých

a tradične silných vystavovateľoch (Yamaha, Bärenreiter, Hohner) sa na Expo-Music '94 zúčastnili predovšetkým podnikatelia zo Slovenska, ktorých stánky a expozície nepatrili k najväčším, ale ktorí zaujali svojou ponukou. Osobitne by som vyzdvihla firmu Nigar, zaberajúcu sa výrobou basových gitár a puzdier na gitary, firmu M.A.CO z Trnavy vyrábajúcu tvrdé transportné kufre a reprodukčné boxy, či firmu Gerlach z Bardejova, ktorá sa zamerala na výrobu textilných, lepených a celoplastových puzdier na hudobné nástroje. Z vydavateľsko-hudobných aktivít nemôžem obísť firmu Music forum z Bratislavy, ktorá sa stala zástupcom takých vydavateľstiev ako je Music Sales London, Editio Musica Budapest, Universal Edition Viedeň, Peters Frankfurt, pričom za sebou má i prvé edičné pokusy v oblasti pôvodnej slovenskej hudobnej literatúry, podobne ako firma P.S. Publisher z Nitry, ktorá je úzko špecializovaná na oblasť gitarovej literatúry. Nie je možné spomenúť všetky firmy a vydavateľstvá, ktoré sa na kontraktčno-predajnej výstave aktívne zúčastnili, potešiteľným však zostáva i fakt, že nie všetky sa venujú komerčné úspešnejšej distribúcii.

K najväčším vystavovateľom v Prahe i v Bratislave nesporné patrila firma Yamaha, ktorá popri dychových nástrojoch, digitálnych klávesových nástrojoch „Clavinova“ vystavovala i novinku na poli syntezátorov, založenú na princípe virtuálnej syntézy „Virtual Acoustic Synthesizer VL-1“. Prezentácia tohto nástroja klaviristom Danielom Forro sa tešili obrovskému záujmu snád i preto, že ide o syntezátor, ktorý sa nesnaží napodobniť zvuk akustických nástrojov, ale ktorý prostredníctvom matematických modelov algoritmických štruktúr jednotlivých akustických nástrojov napodobňuje samotnú činnosť týchto nástrojov.

ALENA ČIERNA

DIELA TALLISA, FELDMANA A MAHLERA V NORIMBERGU

Norimberské hudobné dianie výrazným spôsobom začína obohacovať osobnosť dirigenta Eberharda Klokeho, ktorý zároveň prevzal funkciu generálneho hudobného riaditeľa mesta. Tohto umelca už približne desať rokov spájajú blízke kontakty so Slovenským filharmonickým zborom. Z množstva spoločných projektov na pôde univerzitného mesta Bochumu a správneho centra Düsseldorfu sa zvlášť vynímali novátorský ladené inscenačné pohľady na Beethovenovu Missa solemnis a Schönbergov Jakubov rebrík. Beethovenov čiastočne odmysliťovaný monument spojil Kloke s hlbavým svetom poeticko-filozofickej roviny, završenej koncepcnými úvahami Samuela Becketta (Atem - Dych). V ilustrujúcom poňatí Schönbergovej kompozície s veľkým dramatickým nábojom vyzdvihol tematiku problémov objavovania resp. rozlúštenia mystéria o spasení. Do mozaiky svojho najnovšieho projektu nazvaného Prometheus 3, na úvod novej koncertnej sezóny v norimberskej Meistersingerhalle koncom prvého novembrového týždňa, zaradil dirigent Kloke tri odlišné myslené kompozície poetiky - Thomasa Tallisa, Mortona Feldmana a Gustava Mahlera.

Tallisovo skvostné štyridsaťslasné moteto Spem in alium, dokumentuje nebyvalý rozkvet duchovnej hudby anglickej alžbetínskej rene-

sancie 16. storočia. Niet pochýb o Tallisových majstrovských schopnostiach v polyfónii. Práve touto skladbou vybudovanou na ôsmich päťhlasných zboroch, možno v istom zmysle napadnúť mýtus o dominujúcom postavení viac-zborovej techniky príslušníkov benátskej školy, reprezentovanej predovšetkým Andreom a Giovannim Gabrielovcami. Vekom starší Tallis na modálnom princípe strieda polyfónne plochy s antifónnymi efektami väzbe jednotlivých zborov v priestore. Citlivé a prechodné tóny člení podľa horizontálneho poriadku. Moteto vzniklo údajne na objednávku Thomasa Howarda, vojvodu z Norfolkku a Henryho Fitzalana, grófa z Arundely. Text sa upína k sviatku Najsvätejšej Trojice (prvej nedele po sv. Duchu) z knihy Jüdit zo Starého zákona. Nevieme či skladba bola určená pre galériu arundelského domu situovaného v centre Londýna, alebo pre zámok Non such - zemské sídlo vybudované na osemhranovom pôdoryse. Dirigent Kloke Tallisovo moteto Spem in alium predstavil v dvoch odlišných spektrách. V súčasnej inštrumentálnej úprave na pódii a v pôvodných vokálnych zoskupeniach rozložených v celom priestore Meistersingerhalle. Rozmernejšia skladba interpretovaná zostavou členov SFZ a štýlovo precízne naštudovaná hlavným zborom Janom Rozehnalom, zožala u početné-

ho publika na obidvoch zahajovacích koncertoch búrlivé aplauzy.

Do prvej časti takmer trojhodinového programu bola tiež zaradená skladba predstaviteľa súčasnej anglickej kompozičnej školy Mortona Feldmana Voices and instruments. V jej jemne hladenej faktúre obsadenie zboru podloženého deviatimi nástrojmi predstavuje zvukový materiál vo štvorhlasnom vedení línií s harmonickou štruktúrou, bazirujúcou na relatívne malých kompozičných princípoch. Vzhľadom k využitiu neurčitej vokalizácie vzniká pri jej interpretácii zvláštny zvukový svet, odvíjajúci sa z jednoduchého rytmického pôdorysu. Kloke, ako jeden z vášnivých propagátorov nových kompozičných smerov, zvýraznil zvukovú stránku skladby diagonálnym rozmiestnením zboru pred pódium.

V rozsiahlej tvorbe Gustava Mahlera majú určitého spoločného menovateľa 2. symfónia Vzkriesenia c mol so 4. G dur a 8. Es dur, nazývanou tiež Symfóniou tisícov. Dotvára ho monumentálna fasáda s plejádou nezvyčajných nápadov, členenia myšlienok a dekoratívnych efektov. Práve spomínaná Symfónia der Tausenden, ktorou mal vyzbrojiť dôstojný záver tohtoročných BHS, prízdobila obidva otváracie koncerty v Norimbergu. V jej veľkolepej kantátvej dvojdielnosti (dost príznačnej pre Mahlera) sa snúbi latinský hymnus Veni, Creator Spiritus, s textom

vými rovinami záveru druhej časti Goetheho Fausta vo chválospevoch na ženský pôvab, v náznakoch umocňovaných tiež prvkami Thomasa Manna. Sám skladateľ svojho času dielo považoval za „posolstvo lásky v bezcitných časoch“. Mahler ako dokonalý znalec inštrumentácie a dramatických ťahov v oblúkových gradáciách včlenených do nádherných architektonických kontúr, využíva dva miešané zbor, detský zbor, osem sólistov, veľký orchester (dotváraný rozšírenou sekciou sláčikových, dychových a bicích nástrojov) a organ. Dirigent Kloke jemnocinne vystihol, že jadro rozmerného náročného diela odrážajúceho rezonanciu vesmírnej galaxie, svojím ideovým zameraním sa dotýka roviny programovej hudby. Rozsiahly umelecký aparát povedľa dramaticky ladených sólistov dotváral precízne reagujúci Slovenský filharmonický zbor (zbormajster Jan Rozehnal), Chor und Extrachor der Städtischen Bühnen Nürnberg (zbormajster Christoph Kurig), Nürnberg Jugendchor des Lehrgesangverein (zbormajsterka Barbar Labuddeová) a Das Philharmonische Orchester der Stadt Nürnberg. Hodno podotknúť, že Slovenský filharmonický zbor po predchádzajúcom hostovaní v Salzburgu, Tokiu a Lyone, aj napriek zákonitej únave z náročných umeleckých projektov si úspešne podržal svoj reprezentačný štandard. **MARIÁN BULLA**

BERLÍNSKE HUDOBNÉ SLÁVNOSTI

Po dojímavom, takmer na celom svete 11. júna t. r. z Berlína prenášanom Microm koncerte na pamiatku obeť 2. svetovej vojny, po pamätnom koncerte Mládežníckeho orchestra Gustava Mahlera 6. augusta, konali sa v čase hĺbokej kultúrno-politickej krízy v metropole Nemecka 44. Berlínske hudobné slávnosti.

Ústrednými osobnosťami festivalu boli skladateľ a dirigent Berthold Goldschmidt, ktorý emigroval práve z Berlína r. 1935 pred nástupom fašizmu, režisér Lev Dodin zo St. Peterburgu, momentálne najvýraznejší protagonista na tradíciu bohatého ruského divadla, francúzsky skladateľ a dirigent Pierre Boulez, interpretujúci s rôznymi telesami diela Antona Weberna, a tak tiež skladateľ a hobojský virtuóz Heinz Holliger zo Švajčiarska.

Týmto akcentami, ako i interpretačným umením účinkujúcich umelcov, sa vyznačoval tohtoročný, štyri týždne trvajúci program festivalu. Predovšetkým Webern,

Boulez a Holliger, ktorých diela reflektujú spoločenské a antropologické dianie doby, predstavujú tri rozdielne generácie hudby 20. storočia.

44. Berlínske hudobné slávnosti boli otvorené koncertným predvedením opery Bertholda Goldschmidta s názvom Beatrice Cenci. Goldschmidt napísal túto hudobnú drámu o mladé rímskej knažnej, popravené kvôli obvineniu z údajnej vraždy vlastného otca pre skladateľskú súťaž, vypísanú Britskou umeleckou radou. Dielo získalo sice prvú cenu, no na svoje kompletné predvedenie muselo čakať takmer štyridsať rokov.

Dve hodiny spíčovských divadelných a tanečných výkonov ponúkol Malý teatr zo St. Peterburgu. Hra Leva Dodina Klaustrofóbia bola pokusom o zobrazenie postsovietskej traumy. Herci-tanečníci nechceli zaujať iba tým, čo už dokonale ovládajú, ale snažili sa vyvolať i dojem detí, ktorým ostáva ako posledná inštancia cynizmus.

Jedna z najväčších osobností hudby druhej

polovice 20. storočia, Pierre Boulez, dokázal, že je skvelým skladateľom, dirigentom i mysliteľom. Ako dirigent predviedol spolu s Berlínskym filharmonickým orchestrom diela Antona Weberna, Claudea Debussyho a Igora Stravinského, s Ensemble InterContemporain, ktorý pred niekoľkými rokmi sám založil, a speváckym zborom BBC sa zaskvel okrem Webernových vokálnych skladieb i s Ligetiho Klavírnym koncertom (na klavír vyvíkajúci Pierre-Laurent Aimard) s vlastnými kompozíciami Dérive I. a II.

Heinz Holliger, skladateľ a významný inovátor hry na hobojs, sa prezentoval dielom Štyri piesne bez slov I., v ktorom krehké gestá huslí a rytmicky tvrdé, punktualistické protiakcie klavíra vytvárali dojem atmosférického celku; komornou operou Come and go podľa literárnej predlohy Samuela Becketta, i niekoľkými zaujímavými skladbami pre hobojs.

K jedným z vrcholov Berlínskych hudobných slávností patrilo i predvedenie posledného, sedemdesiat minút trvajúceho orchest-

rálneho diela Oliviera Messiaena „Eclairs sur l'Au-Dela...“, skomponovaného pri príležitosti osláv 150. výročia Newyorskej filharmonie. Skladateľ sa v ňom naposledy vrátil ku gigantickému orchestralemu zvuku s trinástimi hráčmi na bicie nástroje.

Záverom by som chcel spomenúť vystúpenie Berlínskeho filharmonického orchestra pod vedením Claudia Abbada. V prvej časti večera odznel Koncert pre violončelo a orchester e mol, opus 125, jedno z neskôrších diel Sergeja Prokofieva. Sólistkou bola bývalá žiačka svetoznámeho čelistu Mstislava Rostropoviča Natália Gutman, ktorá však svojím výkonom za svojím učiteľom ďaleko zaostala. Predovšetkým zlou intonáciou dokázala urobiť skladbu S. Prokofieva takmer nepočuteľnou. Po prestávke, už bez Natálie Gutman, ukázali slávni berlínski filharmonici, čo dokážu. Najprv predviedli nie veľmi často hrané dielo Petra Iljiča Čajkovského Búrka, a po ňom Stravinského suitu z baletu Vták ohnivák. Pre Berlínsky filharmonický orchester sa táto skladba z roku 1919 ukázala ako interpretačné zlato. Úžasný výkon celého orchestra, vynikajúco zahraté jemné sóla, skvelé stupňovanie napätia - jednoducho - nezabudnuteľný zážitok.

PETER MACHAJDÍK

Koncert malých umelcov so záujmom sledovali aj vzácní hostia, predseda SHS prof. M. Jurkovič (sprava), štátny tajomník MŠV SR E. Komárik a Ján Palkovič.

Snímka D. Jakubcová

V priestoroch Umeleckej besedy Slovenska na Dostojevského rade sa od 27. septembra do 2. októbra uskutočnil druhý ročník festivalu DNI ZUŠ v Bratislave. Usporiadala ho Asociácia učiteľov hudby Slovenska, ktorá je členkou Slovenskej hudobnej spoločnosti, v spolupráci so základnými umeleckými školami a Slovenskou výtvarnou úniou.

FESTIVAL ZUŠ V BRATISLAVE

Festival otvorila Milica Kailingová, predsedníčka AUHS za sekciu umeleckého školstva a štátny tajomník MŠV SR p. Emil Komárik. Okrem neho sa za MŠV zúčastnili referenti pre umelecké školy Ing. Laura Šimoniová, Ján Palkovič, zástupcovia štátnej správy, riaditeľka ŠS IV Sylvia Čobánová a riaditeľka ŠS V p. Zemanová. Sériu podujatí uviedla detská tanečná kapela a Big Band zo ZUŠ Hálková. Z tejto školy je aj komisárka výstavy p. Daniela Zacharová. Na otváracom koncerte sa predstavili talentovaní žiaci všetkých bratislavských ZUŠ, ktorých výkony potvrdili, že máme nadané deti, výborných pedagógov na vysokej odbornej a umeleckej úrovni, ktorí umenie vnímajú ako potrebu súvisiacu s podstatou a zmyslom ich života. Duchovného otca myšlienky Dni ZUŠ prof. Miloša Jurkoviča, predsedu Slovenskej výtvarnej únie a poslanca Dr. Igor Gazdík ponúkol možnosť prezentovať umelecké a kultúrne akcie v priestoroch Umeleckej besedy Slovenska bezplatne, prvé, na koho som si spomenul, boli deti. V období, keď sa ZUŠ dostávajú do ťažkého polohy, bolo dobré prezentovať ich výsledky vo všetkých umeleckých odboroch. Od začiatku som považoval priestory Umeleckej besedy Slovenska za ideálne. Tradícia Dni ZUŠ je založená. Verím, že pomôže tomu, aby si ZUŠ udržali aj naďalej miesto, ktoré v našom školskom systéme oprávnené majú. Naša spoločnosť, ktorá momentálne má starosti, by si mala uvedomiť, že problémy pominú, ale ak by sa nám stalo, že by tu vyrástla generácia, alebo nebudaj dve generácie bez toho všetkého, čo im dáva ZUŠ, to by znamenalo katastrofu pre slovenský národ.

Na druhom koncerte sa predstavili víťazi celoslovenských súťaží v hre na dychové, sládkové nástroje, v hre na klavír a v speve, ktorí sa umiestnili v zlatom pásme. Z vynikajúcich umeleckých výkonov spomeniem aspoň brilantnú hru Lisztovho Valse - impromptu Olgy Konrádovej, bývalej žiačky ZUŠ Topolčianska, teraz poslucháčky I. ročníka klavírnej triedy prof. E. Pappovej z bratislavského konzervatória. Moderátorka koncertu Milica Kailingová, podpredsedníčka AUHS za sekciu umeleckého školstva veľmi distingvovane a pútavo vstupovala do podujatia, takže napriek dva a pol hodinovému programu bol pre prítomných duševným a umeleckým zážitkom a pookriatím. Z jej myšlienok citujem tie najaktuálnejšie: „Mimoriadne prídavky je najmä v našej umeleckej oblasti myšlienka, ktorá zaznela na konferencii KONŠTANTÍN, že v súčasnosti už učia iba „bláznov, a fanatikov. A učia napriek tomu, že sú nedocenení a napriek tomu, že nie sú finančne ohodnotení. My, pedagógovia ZUŠ, často vôbec nemyslíme na to, koľko času investujeme nad pracovný úväzok, pretože hudba a umenie si pýta oveľa viac, než sa dá za zaplatené hodiny odovzdať.“

Interpretačné výkony mimoriadnych talentov si zasluhovali veľké uznanie. Vyslovil ho a za všetkých poďakoval pedagógom ZUŠ riaditeľ Konzervatória v Bratislave p. Peter Čerman. V ďalších troch dňoch bratislavské „zušky“, medzi nimi aj súkromné, v tridsaťminútových programoch predstavili špecifickosť jednotlivých škôl. Za najhodnotnejší výkon festivalu možno považovať interpretáciu Ravelovej Sonatiny v podaní Ivana Šillera z klavírnej triedy p. uč. M. Kailingovej zo ZUŠ Sklenárova 5.

Záver patril folklórnemu matiné súborov ZUŠ, na ktorom spoluúčinkovali víťazi súťaží Zorničkin slávik 1994 a umelci OEUN pod vedením Miroslava Dudíka. Zaradenie víťazov súťaže Zorničkin slávik bola iniciatíva predsedu AUHS, docenta na HTF VŠMU, hudobného skladateľa Juraja Hatríka, ktorého som sa pýtala, čo ho k tomu viedlo. Citujem: „Myslím si, že tieto naturalisticky spievajúce deti sú dobrou konfrontáciou k inak spievajúcim deťom zo ZUŠ. A okrem toho treba akademický svet prevažujúcich salónnych skladieb a individuálnych výkonov, ktoré nám „zušky“, väčšinou tvrdohlavo servírujú, skonfrontovať s niečím novým, napríklad s ľudovým prejavom, ktorý je drsný, priamy a bezprostredný.“

DANA JAKUBCOVÁ

ZA LUDŤOM KONEČNÝM

Dňa 8. novembra 1994, počas žiackeho koncertu, náhle dohorela svieca života profesora žilinského konzervatória L. Konečného. Zmĺkla trieda, kde 23 rokov vyučoval hru na trúbku, odišiel pedagóg, muzikant, priateľ - ale predovšetkým človek. Zostali len spomienky... Spomienky na jeho pôsobenie v Symfoničnom orchestri mesta Žiliny, spomienky na dlhoročnú pomoc pri práci školského orchestra, na členstvo v odborných porotách pri súťažiach žiakov hudobných škôl v regióne i celom Slovensku. Celé generácie ľudových hudobníkov si naňho pamätajú z prehliadok hudieb severného Slovenska. Dychovým hudbám pomáhal ako inštruktorka a umelecký poradca. Veľký kus práce odvieďol v kúpeľnom orchestri v Trenčianskych Tepliciach a tiež ako umelecký vedúci a dirigent Železničarskej dychovej hudby v Žiline. Najsilnejšie spomienky však zostanú na jeho lásku k ľudom. Rozdával dobrú náladu zo svojej nevyčerateľnej studnice humoru. Ľudí priťahoval nielen vtipom, ale aj ochotou pomôcť. S pietou budeme brať do rúk desiatky úhladne opísaných strán nôt pre žiakov, školu i inštitúcie. Zanechal svoj rukopis na každom kroku. Zostal len obdivuhodný pomník jeho činov. Tí, ktorí ste ho poznali a mali radi, venujte mu tichú spomienku.

KLÁRA CENKOVÁ

„MNOHAJA I BLAHAJA LIT“

11.-13. novembra sa stretli už po piatykrát účastníci medzinárodného festivalu gréckokatolíckych zborov v Košiciach a Prešove. Umelecká agentúra Cassovia pripravila podujatie, ktorého hodnota i význam z roka na rok vzrastajú.

Novinkou oproti predchádzajúcim ročníkom festivalu bolo prostredie, v ktorom koncerty prebiehali. Na scéne obnoveného divadla v Košiciach dostalo podujatie nové zvukové a umelecké dimenzie. Významní boli i hostia festivalu - biskupi z Ukrajiny, biskup Margitovič a prešovský sídelný biskup monsignor Hirka, mnohí významní zboroví majstri, bohoslovci, kňazi a hlavne nadšenci pre krásny zborový spev. Stretli sme sa so zbormi, ktoré v predchádzajúcich ročníkoch dokázali svoju životnosť, ako napríklad chrámový zbor z Bratislavy s dirigentom Míronom Petraševičom, alebo zbor z Katedrálného chrámu v Prešove s dirigentom Gabrielom Mirošayom. Opäť zaujal Zbor sv. Cyrila a Metoda z Košíc s talentovaným zborníkom Šimonom Marínčikom, spevácke zbory z Užhorodu, Lvova, ale aj pre nás neznámych ukrajinských miest Drohobyč a Černihov. Po prvýkrát sa predstavil komorný zbor z Moskvy, ktorého umelecký a duchovný potenciál je v prísľusnosti k arménskej kultúre. Jeho zakladateľom, umeleckým vedúcim a dirigentom, lepšie povedané dirigentkou je pani Nelli Andristanová. Zaujímavý repertoár a kvalitita dávajú tušit, že s týmto telesom sa stretneme na festivale aj v niektorom z budúcich ročníkov. Z našich zborov zaujal detský spevácky zbor Magnolia zo Sobrance s dirigentkou Vierou Džoganovou. Deti spievali nielen skladby v staroslovienskom jazyku, ale i piesne Brittena, ktoré boli pre nášho poslucháča objavom. Interpretácia kvalita - dynamická plasticnosť, bohaté a rôznorodé využitie hlasových skupín, čistý a kultivovaný prejav boli príjemným prekvapením. Tak ako v predchádzajúcich ročníkoch, zavítal do Košíc aj Chlapčenský spevácky zbor Dudaryk z Lvova.

va so zborníkom Mykolom Kacalom. Zbor sa vyrovná ktorémukolvek chlapčenskému zboru európskej úrovne, je známy aj v Kanade a USA, je víťazom renomovaných súťaží. Zbor zaradil do svojho repertoáru skladbu Ave Maria košického autora Jozefa Podprockého a uviedol jeho svetovú premiéru na výnimočnej úrovni - tvorivo, krásne. Zaujali aj fragmentárnymi pamiatkami z chrámu Presvätej Bohorodičky vo Lvove, koncertom M. Berezovského. Zo skladieb historických epoch prezentovali ukážku z diela D. Bortňanského, ale i S. Rachmaninova, P. I. Čajkovského, M. Glinku, z našich súčasných autorov Petra Škvarčinu a Milana Nováka (Proglas). Umelecky najhodnotnejším bol výkon zboru „Legenda“, ktorého členmi sú poslucháči Pedagogickej fakulty mesta Drohobyč na Ukrajine. Vznikol v r. 1970 a jeho zakladateľom a dirigentom je Olek Cyhylyk. Odvtedy sa vypracoval na nositeľa víťazných cien z medzinárodných festivalov a súťaží v Poľsku, Maďarsku a Litomyšli. V skladbách Verbyckého, Dyckovej, Svidera a iných dokázali zaujať využitím interpretáčných špecifik charakteristických pre túto oblasť duchovnej hudby. Uvedomili sme si, do akej miery je táto hudobná kultúra bohatá a predsa neprebádaná, poznatky na úrovni vedeckého poznania takmer v celej šírke tematicky chýbajú. Preto je poriadanie festivalu aj v rokoch budúcich potrebné. Tí, ktorí si desaťročia museli odriekať verejný prejav gréckokatolíckeho spevu, pociťujú vzájomné šťastie z poznania nových, ducha oslobodzujúcich piesní v jazyku, ktorý sa pri-niesol cez generácie. Na záver nechýbali zvony, sviečky, slzy dojatia a hlavne spoločný spev stoviek zúčastnených „MNOHAJA I BLAHAJA LIT.“

LYDIA URBANČIKOVÁ

Slávnostné chvíle posviacky nového evanjelického kostola koncom roka v Petržalke sa nezaobišli bez zborového spevu. Do bohatého programu, ktorý v priamom prenose snímala aj Slovenská televízia, prispel mládežnícky zbor ECHO pod vedením Ondreja Šaraya, detský spevokol s dirigentkou Andreou Szarkovou, Spevokol evanjelického zboru a. v. v Petržalke (zborníkom Emil Kolem) i Slovenský komorný orchester s Bohdanom Warchalom a speváci Magdaléna Kožená, Lea Vítková, Juraj Peter. Všetci sa pričínili o dôstojné otvorenie nového kultúrneho stánku. Chrám takto verejne absolvoval aj zvukovú skúšku. Zatiaľ mu chýba organ. Text a foto P. Erdziak

Jubilejné múzejné reminiscencie

Aj keď dvadsaťpäť rokov existencie inštitúcie nie je až taký ojedinelý jav, v prípade Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici je uvedené jubileum skutočne pozoruhodné. Veď pracovisk súvisiacich s hudbou je na Slovensku naozaj nemnoho.

Pôvodne bol v Banskej Bystrici záujem zriadiť špecializované regionálne múzeum zamerané na literárne tradície, ale po zmapovaní situácie padlo jednoznačné rozhodnutie - vznikne Literárne a hudobné múzeum. Dôvody boli prosté - azda čarovné povodie Hrona spôsobilo, že toľko osobností s hudobnými vlohami uzrelo svetlo sveta práve tu, či v tejto lokalite získalo potrebné vzdelanie alebo inšpirácie. A to nehoríme o ľudovej hudobnej kultúre, ktorá je pestrá nielen v instrumentálnej i vokálnej zložke, ale aj čo do množstva výrobcov ľudových hudobných nástrojov.

Konkrétny prínos jubilujúceho múzea do slovenského hudobného kontextu je, vzhľadom na špecializáciu, predovšetkým múzejno-dokumentačný. Za štvrtstoročie sa sústredenou akvizíciou podarilo zhromaždiť okolo 25 tisíc dokladov rôzneho druhu - od rukopisov, notácií, hudobných nástrojov, osobných predmetov, zvukových i vizuálnych záznamov, fotografií, výtvarných diel, ako aj iných materiálov, ktoré v hojnej miere využívajú bádatelia z radov odborníkov i študentov. Môžu tu nájsť dokumenty k osobnostiam (napr. A. J. Hiray, J. Egry, J. L. Bella, V. Figuš-Bystry, A. Očenáš, J. Cikker, Z. Mikula, T. Andrašovan, P. Tonkovič, I. Bázlik, S. Stračina, B. Hronec a iní), ale aj k hudobným telesám, inštitúciám, školám. Osobitne je zaujímavá kolekcia dokladov z koncertného života Banskej Bystrice a okolia v I. ČSR. Hudobní folkloristi majú zasa príležitosť oboznámiť sa so zbierkou ľudových hudobných nástrojov i záznamami folklóru zo širšieho regiónu.

Škoda, že tento atraktívny zbierkový fond nie je možné komplexnejšie predstaviť verejnosti prostredníctvom stálej expozície (z priestorových dôvodov), zatiaľ musí túto funkciu plniť Pamätná izba Pavla Tonkoviča v Podkoniciach. Preto nastupujú aktivity iného druhu - monografické a tematické výstavy, koncerty s oživením starých hudobných partitúr, umelecké

Obnovená historická budova Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici.

programy, besedy či prednášky. Samozrejmosťou sú súčasťou činnosti múzea sú semináre, vedecké konferencie (aj s medzinárodnou účasťou), ako aj edičná a publikačná prezentácia. Zásluhou tohto špecializovaného pracoviska vyšli napr. zborníky V. Figuš-Bystry (1975), SNP v hudbe (1985), Ján Mory (1992), J. L. Bella (1993), i katalógy hudobných diel - Ján Cikker (1976), Andrej Očenáš (1991), v tlači je Pavol Tonkovič. Múzeum ešte začiatkom 80-tych rokov začalo pracovať na využívaní výpočtovej techniky pri spracovaní zbierok alebo rôznych hudobných informácií. Roku 1981 vydalo k uvedenej tematike zborník Hudba a počítač, po ktorom nasledovali rôzne ďalšie publikácie - napr. katalóg SNP v hudbe (spracovaný na počítači).

Nezanedbateľný je podiel Literárneho a hudobného múzea na hudobnom živote mesta i v celoslovenskom kontexte. Tradičnými sa stali novoročné koncerty Trávnického kvarteta, koncerty jubilujúcim skladateľom, spolusporiadateľstvo rôznych hudobných festivalov. Odborný potenciál pracoviska často využívajú partnerské inštitúcie v porotách, komisiách hudobného diania, v prípravných výboroch rozličných festivalov (M. Bárdiová, L. Červená, M. Šípka a ďalší). Nie náhodou sa múzeum stalo sídlom Nadácie Jána L. Bellu, ktorej úlohou je starať sa o šírenie hudobného odkazu tohto zakladateľa slovenskej národnej hudby doma i v zahraničí.

JANA BORGUTOVÁ

druhé medzinárodné fórum elektroakustickej hudby
2nd international forum of electroacoustic music

ifem '94

Centrum pre elektroakustickú a computerovú hudbu (CECM) a Experimentálne štúdio Slovenského rozhlasu usporiadalo v dňoch 3.-6. novembra v kaštieli Dolná Krupá druhý ročník IFEM '94, ktorý finančne podporilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, KulturKontakt Austria, Slovenský hudobný fond a Štátny fond kultúry PRO SLOVAKIA.

Cieľom podujatia je výmena informácií, skúseností a aktuálnych trendov v elektroakustickej a computerovej hudbe doma i v zahraničí. Dnes nie je tajomstvom, že tento druh hudby bol v komunistickej ére viac trpený ako považovaný za umenie. Skladatelia za elektroakustické diela nedostali tvorivú odmenu, nakoľko nespadal pod egidu socialistického umenia. Pritom práve Experimentálne štúdio v Bratislave je jedným z najstarších v strednej a východnej Európe a nie náhodou tu vytvorené diela získali ohlas a ocenenia v 60-tych rokoch v zahraničí. V súčasnosti Experimentálne štúdio spolupracuje s celým svetom - formou výmeny poznatkov, poskytovania možností zahraničným skladateľom vytvoriť v ňom svoje diela a v neposlednom rade usporadúvaním školení a seminárov pre mladých skladateľov. Nie náhodou sa slovenské elektroakustické kompozície stretávajú s veľkým záujmom na medzinárodných súťažiach a festivaloch, pričom členmi poroty mnohých z nich sú naši umelci.

Zuzana Martináková

Ifem '94 sa mal niesť v znamení troch hlavných tematických okruhov: 1. na rozhraní kultúr, 2. na rozhraní formálneho myslenia, 3. na prieniku médií. Tieto v skutočnosti neboli proporčne vyvážené, čo bolo zrejme spôsobené aj neprítomnosťou niekoľkých plánovaných referentov. Najviac príspevkov sa zaoberalo dejinnými súvislosťami vzniku a súčasného stavu elektroakustickej hudby v niektorých európskych krajinách, čo vytvorilo priestor na konfrontáciu jednak vybavenosti štúdií, jednak úrovne skladieb. Z prezentovaných krajín - Rakúsko (Günther Rahl), Maďarsko (László Dubrovay), Estónsko (Mark Rais), Bulharsko (Simo Lazarev a Tsvetan Dobrev) zaujali spôsobom spracovania a pútavosti zvukového materiálu elektroakustické diela rakúskych i maďarských skladateľov; problematiku boli diela bulharských i estónskych kolegov, ktoré zrejme pramenia zo slabšieho vybavenia štúdií i menších skúseností s elektroakustickou hudbou. Slovenská elektroakustická hudba bola účastníkom Ifem približovaná na jednej strane osobnými spomienkami Jozefa Malovca na jej začiatky v bratislavskom štúdiu v 60-tych rokoch, na strane druhej novšou produkciou z obdobia 1989-1994, z výberu ktorých vydalo CECM (Centrum pre elektroakustickú a computerovú hudbu) svoj celkom čerstvý (v Dolnej Krupě krstný) druhý compact disc elektroakustickej hudby, vyrobený v Experimentálnom štúdiu Bratislava (Peter Zagar: *Hudba zo štúdia - Marek Piaček: Flauto dolce 91 - Juraj Ďuriš: Portrait - Miro Bázlik: Epoché II. - Robert Rudolf: Scar - Vítazoslav Kubička: Cesta - Roman Berger Transgressus I.*).

Jedným z najvzácnejších hostí na Ifem bol Nicolas Collins z New Yorku, t.č. spolupracovník STEIM (Studio of Electro Instrumental Music) v Amsterdame. Bratislava si ho pamätá z koncertného vystúpenia live electronic v Klariskách v r. 1990, kde predstavil svoj spôsob transformácie zvuku pomocou elektronického zariadenia, ktorého riadenie umožňovala špeciálne upravená pozauna. V Dolnej Krupě priblížil prácu STEIM, ktoré svojou orientáciou na live performance je unikátnym štúdiom svojho druhu. Hlavným cieľom tohto štúdia je výskum nových nekonvenčných hudobných nástrojov a softwarových programov, ktoré by mali umožniť riešenie najnáročnejších hudobno-umeleckých problémov. STEIM vypisuje k tomuto účelu štipendiá pre vedcov i skladateľov experimentálnej hudby; jeho súčasťou je workshop pre hardware a software design, nahrávacie štúdiá, pracovne pre skladateľov in residence, účelovo vybavené koncertné priestory. STEIM ponúka niekoľko typov podpôr: návštevy i používanie zariadení, poradenské služby, možnosti bezplatného ubytovania v „STEIM Hotel“ (bližšie informácie: STEI, Achtergracht 19, 1017 WL Amsterdam, Nederland, tel.: 020/6228690, fax: 020/6264262). Nicolas Collins predviedol z video záznamu kreácie niekoľkých umelcov, ktorých projekty stavali na interaktívnych postupoch, vytváraných pomocou elektronických a počítačových zariadení. Zaujímavé sú senzomotorické live electronic (napr. snímače na ľudskom tele, ktoré reagujú zvukom na tlak a silu svalov; kamerou snímané a computrom riadené reakcie zvukov na pohyby prstov, rúk a pod.). Collins

bu „Clothed in the Soft Horizon“ a dve prvé ceny Kanadan Paul Dolden a Angličan Jonty Harrison. V kategórii multimediálnych projektov s použitím elektroakustickej hudby získal hlavnú cenu slovenský autor, prezident CECM a viacročný pracovník Experimentálneho štúdia Bratislava Juraj Ďuriš za dielo „Portrait“, zvláštna cena bola udelená Michalovi Košutovi za televízny balet „Mimikry“. Ďurišova elektroakustická tvorba odráža vyhranený rukopis, ktorý charakterizuje dôraz na jeden prázaklad (jeden zvuk - tentoraz flažolet huslí), z ktorého je možné vytážiť nekonečné množstvo tvarov. Neutopí sa v mori možností, nevyskočí z hraníc interpretácie myšlienky, zosúladiť intenzitu výpovede s gravitáciou hmoty reprezentovanej zvukovou materiálou - nie je zďaleka jednoduché. A predsa, Ďurišovi sa to darí - žeby preto, že ovláda fyzikálne zákonitosti hmoty a priestoru?

Viac teoretický, čiastočne historický aspekt priniesol príspevok „Musica ex machina contra musicam vivam“ Aloisa Piňosa z Brna, ktorý bol zameraný na všeobecné možnosti i vznikajúce problémy v oblasti elektroakustickej hudby a live electronic od svojho vzniku, zohľadňujúc aj psychologický aspekt tvorby a percepcie. Miroslav Kaduch z Ostravy poukázal na niektoré vývojové aspekty computerovej a elektroakustickej hudby ako aj kompozičného softwaru v Čechách. V podobnom duchu sa niesla aj prednáška k problematike elektroakustickej hudby v Poľsku v minulosti a dnes Kryszt-

ktorá môže zasiahnuť všetky sféry hudby, ako aj vo vzťahu celku „hudba“.

Witold Szalonek

Jediným príspevkom z nemuzikantskej „druhej strany“ s názvom Medzi rečou a hudbou (Význam: model/symbol) odznel od významného slovenského semiotika na poli lingvistiky a literárnej vedy Františka Miku. Škoda, že sa nepodarilo vytvoriť priestor na diskusiu, ktorá by bola určite podnetná pre viacerých prítomných. S tým, či je hudba univerzálne umenie významovej metonymie, či je na polceste od slovného významu k polovecným významom metonymie, alebo či je zvuk prejavom dotknutia, namáhania telesa či dvoch stretávajúcich sa telies, by sa akiste dalo polemizovať. Význam hudby sotva možno chápať v priamej súvislosti s významom slova či jazyka. Ani zvuková stránka reči neprehrádza priamu súvislosť s hudbou. Hudba predstavuje osobitý systém, s jemu vlastnými danosťami, ktorý môže a nemusí vykazovať interakcie so systémom jazyka. Význam hudby nemožno merať významom slova. Sú skutočnosť a javy, pre vyjadrenie ktorých je bližšia hudba ako slovo. Hudba nie je nahrávkou, či iným vyjadrením niečoho. Môže vyjadrovať pocit smútku či radosti, ale môže byť, a ja si myslím že je, v prvom rade jednou z rovnocenných možností vyjadrovania sa človeka...

Na záver si dovoľím vyjadriť môj silný zážitok z Ifem. Bolo ním stretnutie s poľským skladateľom Witoldom Szalonkom, ktorého tvorba nestratila na aktuálnosti v priebehu tridsiatich rokov. Jeho instrumentálne kompozície sú objavmi v oblasti zvuku a jeho tvarovania čisto akustickými prostriedkami. Využitím netradičného spôsobu artikulácie na konvenčné nástroje Szalonek posunul oblasť zvuku do roviny, ktorá v mnohom predčí experimenty v oblasti syntetických zvukov.

Ziada sa mi touto formou poďakovať organizátorom za náročné zabezpečenie seminára (vrátane pohotového simultánneho prekladu do angličtiny pracovníka Experimentálneho štúdia Andreja Zmečka, technického zabezpečenia, profesionálnej foto-slúžby atď.). K skrytým rezervám zostáva podnietenie väčšieho záujmu zo strany skladateľov, muzikológov a študentov, ktorí napriek denne zabezpečenej doprave autobusom Bratislava-Dolná Krupá, prichádzali v malom množstve; ako aj koordinácia príspevkov vo vzťahu k diskusiám, na ktoré t. r. nezostal priestor. Napriek týmto chybičkám krásy je Ifem jedno z príkladných podujatí, ktorého vstupom bol koncert elektroakustickej hudby, vyhotovenie CD ako propagácie Experimentálneho štúdia Bratislava a výstupom zborník príspevkov.

ZUZANA MARTINÁKOVÁ

Günter Rahl

predstavil vlastné výskumy a skúsenosti s transformáciou compact disc - napr. pomocou malého elektronického zariadenia, ovládaného rukou alebo nohou možno meniť jednotlivé parametre (rýchlosť, intenzitu, hustotu, výšku atď.) hudby barokových majstrov na CD tak, že vznikajú pozoruhodné zvukové transformácie. Collins urobil takéto pokusy so sláčikovým kvartetom - napr. v skladbe Broken Light for string quartet and modified CD player - ktoré hrá jednak naživo a do toho podľa daných pokynov spúšťa a transformuje (nohou pomocou pedálu) CD s nahrávkami Corelliho, Locatelliho a Torelliho.

Zaujímavou platformou na spoznávanie orientácií v umení doma i v zahraničí sú medzinárodné súťaže. Skladateľ Rudolf Růžička prezentoval na Ifem výsledky (vyhlásené v Prahe 15. októbra) medzinárodnej skladateľskej súťaže „MUSICA NOVA '94 - o najlepšiu autonómiu umelcov elektroakustickou skladbu“, zorganizovanú Spoločnosťou pre elektroakustickú hudbu Praha - Brno za spolupráci Českého hudobného fondu a Českého rozhlasu. Zámerom tejto v poradí tretej súťaže (prvá v r. 1969, druhá až v r. 1993) bolo vyplnenie medzery v existencii tohto umeleckého žánru v predchádzajúcich desaťročiach a podnietenie záujmu zo strany skladateľov. Toho roku usporiadatelia súťaž zámerné orientovali na umelecky náročnejšie elektroakustické kompozície a rozšírili ju o účasť multimediálnych projektov. V kategórii autonómnej umelcovskej elektroakustickej hudby získal hlavnú cenu Mathew Adkins z Veľkej Británie za sklad-

bu „Clothed in the Soft Horizon“ a dve prvé ceny Kanadan Paul Dolden a Angličan Jonty Harrison. V kategórii multimediálnych projektov s použitím elektroakustickej hudby získal hlavnú cenu slovenský autor, prezident CECM a viacročný pracovník Experimentálneho štúdia Bratislava Juraj Ďuriš za dielo „Portrait“, zvláštna cena bola udelená Michalovi Košutovi za televízny balet „Mimikry“. Ďurišova elektroakustická tvorba odráža vyhranený rukopis, ktorý charakterizuje dôraz na jeden prázaklad (jeden zvuk - tentoraz flažolet huslí), z ktorého je možné vytážiť nekonečné množstvo tvarov. Neutopí sa v mori možností, nevyskočí z hraníc interpretácie myšlienky, zosúladiť intenzitu výpovede s gravitáciou hmoty reprezentovanej zvukovou materiálou - nie je zďaleka jednoduché. A predsa, Ďurišovi sa to darí - žeby preto, že ovláda fyzikálne zákonitosti hmoty a priestoru?

Viac teoretický, čiastočne historický aspekt priniesol príspevok „Musica ex machina contra musicam vivam“ Aloisa Piňosa z Brna, ktorý bol zameraný na všeobecné možnosti i vznikajúce problémy v oblasti elektroakustickej hudby a live electronic od svojho vzniku, zohľadňujúc aj psychologický aspekt tvorby a percepcie. Miroslav Kaduch z Ostravy poukázal na niektoré vývojové aspekty computerovej a elektroakustickej hudby ako aj kompozičného softwaru v Čechách. V podobnom duchu sa niesla aj prednáška k problematike elektroakustickej hudby v Poľsku v minulosti a dnes Kryszt-

Účastníci podujatia pred dolnokrupským kaštieľom

Snímka M. Jurík

Nová slovenská hudba

Zrod tohto festivalu - vtedy s názvom Týždeň novej slovenskej hudby - sa mimochodom spája s mojim príchodom do Bratislavy, ako čerstvej študentky klavíra na konzervatóriu. Pomerne skoro prebudovaný záujem o súčasnú hudobnú tvorbu ma viedol rok čo rok na túto prehliadku - veď v tom čase sa iný festival novej hudby u nás nemohol konať. Zmenou podmienok po revolúcii sa z Týždňa stalo bienále, nakoľko jeho organizátor Slovenská hudobná únia usporadúva obrok medzinárodný festival pre súčasnú hudbu Melos-Étos.

Možno trochu netradične, z aspektu pamätníka i hlbšieho záujmu o súčasnú slovenskú tvorbu, chcem touto formou referovať o tohoročnom 17. festivale, ktorý sa konal v dňoch 20.-26. novembra. Nie je mojim zámerom vynášať všeplatné kritické sudy - a to predovšetkým z dvoch hlavných príčin: 1. tento festival treba chápať ako internú prehliadku, ktorá nemá v úmysle prezentovať overené hodnoty (najúspešnejšie diela by mali zaznieť v rámci festivalu Melos-Étos na budúci rok), 2. nevyslovujem na základe jedného vypočutia konečný súd o dielach, o ktorých treba vedieť, že sú výsledkom dlhšieho tvorivého procesu. Pôjde mi teda skôr o demonštráciu stanoviska, ktoré je odrazom mojich skúseností so súčasnou tvorbou, ale aj osobnej náklonnosti k niektorým jej štýlovým prejavom.

Hneď v úvode by som chcela zdôrazniť, že som sa nezúčastnila na všetkých koncertoch podujatia (nepočula som koncerty z 20.-22. 11., tiež Koncert inštruktívnej a prednesovej tvorby z 25. 11. a Koncert zborovej tvorby z 26. 11.), ktoré do tejto recenzie nemôžem zaradiť. Navyše nemienim ani popisovať všetky mnou vypočuté diela, pozastavím sa len pri tých, ktoré vo mne zanechali hlbší dojem.

Jedným z najväčších zážitkov bola pre mňa **Sonáta pre violončelo a bicie nástroje** od **Eugena M. Iršaja**, ktorého meno sa prvýkrát objavilo medzi tvorbou slovenských skladateľov. Eugen M. Iršai pochádza totiž z Petrohradu a od r. 1991 žije a pôsobí v Banskej Bystrici, spočiatku ako korepetitor Opery ŠD, neskôr ako pedagóg klavíra a kompozície na Konzervatóriu J. L. Bellu. Táto skladba, ktorá zaznela v sugestívnej interpretácii violončelistu Jána Slávika (v jednom úseku hrá aj na klavír, ktorý má viac funkciu bicieho, resp. sonoristického nástroja) a hráča na bicie Františka Reka, predstavuje podľa slov autora široký diapazon od ľahkého humoru cez štylistické ilúzie od J. S. Bacha po džez a africký rytmus do duševnej tragédie kremelských courantov. Skladba má silný dramatický náboj, bičujúce vnútorné napätie, pričom podľa môjho názoru sú jej štýlové rozdielnosti výsledkom transformácie základných motívických a rytmických jadier, ktoré za určitých konštelácií (rytmizácie, štylizácie) vedú k asociáciám na spomínané štýlové okruhy. Nie je to však aplikácia zvonka, ale modelovanie tej istej hmoty, ktorá v určitom časopriestore zmení tvar. Neustály ťah a súdržnosť diela zabezpečuje objavovanie sa tých istých kostrových tónov (v tonálnych i modálnych súvislostiach) a dva základné pohyby - rýchly motorický a pomalší nepravidelný prerušovaný, komplementárne často doplnený druhým nástrojovým partom (violončelo oproti niektorému z bicích nástrojov). Celá skladba má charakter nalievajúcej výpovede, burcujucej myseľ poslucháča.

Celkom iné, „bezstarostné“ a úsmevné boli **Hry pre jedného** od **Iľju Zeljenku** pre flautu, klavír, veľký a malý bubon, venované Marekovi Piačkovi, ktorý ich skutočne šarmantným a neodolateľným spôsobom na pódiu zrealizoval. Základný hudobný materiál tvorí variačný a rotačný princíp buniek, niekoľkotónových jadier, typických pre Zeljenkovu hudobnú reč. Sú však len stavebným kameňom v diele, ktoré uplatňuje hravý princíp (Zeljenka sa vždy znova k nemu rád vracia), založený tentokrát na produkovaní a kombinácii štyroch rôznych zvukových zdrojov, ovládaných jediným interpretom. Nesledujúc interpretáciu vizuálne, musí vzniknúť dojem, že skladbu nemôže zvládnuť jeden interpret; zažiť ju však in live, znamená i vizuálny zážitok, ktorý vzniká sledovaním lietajúcich rúk od flauty ku klavíru, vľavo, vpravo na bubny a opäť všetkými smermi v rôznych kombináciách. Do toho sa miestami objaví piaty zvukový zdroj - hovor i vzdychanie či jakanie interpreta. Neubránim sa vysloveniu pocitu, že z tohto diela prýštila nielen radosť z tvorby, ale aj z interpretácie a čo býva menej pravdou i z percepcie.

Úsmev, ba dokonca miestami aj výbuchy smiechu vzbudzovalo premiérové uvedenie **Hudby pre flautu, hoboj, marimbu, vibráfón a syntezátor** od **Jozefa Sixtu** v zainteresaní a vážne prezentovanej interpretácii členov skupiny Societa rigata. Dielo je akýmsi potpourri citátov rôznych štýlových období a majstrov od baroka až po súčasnosť (avšak v odlišných farebných nástrojových kombináciách), ktoré priam neuveriteľne vhodne s veľkou dávkou profesionality na seba nadväzujú. Je naprosto ľahostajné, či sa mi-uje Faunovo popoludnie, Turecký potpourri alebo Tristan, nejedná sa o klasické potpourri, ale o originálne dielo, ktoré nesie typické

znaky Sixtovho hudobného prejavu.

O dôvernom poznaní klavíra, jeho technických, výrazových i farebných možnostiach presvedčili **Skice pre klavír** od **Dušana Martinčeka**, ktoré premiérovú uviedla nemecká klaviristka Doris Konrad. Je to dielo takpovediac programové, v ktorom sa autor

Július Kowalski, Viktória Stracenská a Víťazoslav Kubička

vracia k spomienkam na roky mladosti, vyjadrujúce spätosť s prírodou (Skice s názvami Čmeliak, V prírode, Panova flauta), s okolím (Svet strojov, Dvaja na hojdačke, Starý gramofón), pričom podľa môjho názoru i so svetom hudby, ktorá mu bola vtedy blízka (asociácie na impresionizmus, Bartóka a i.). O tomto slovenskom skladateľovi sa dlho tvrdilo, že je predovšetkým tvorcom diel pre klavír, v priebehu posledných pätnástich rokov sa však venoval predovšetkým tvorbe pre iné nástroje, či kombinácie. Teraz sa vracia ku klavíru pod odlišným zorným uhlom, o čom svedčia predovšetkým jeho *Mouvements* (1992) a cyklus *Nové nokturná* (1993), z ktorého spolu so Skicami premiérovú zaznelo **Nokturno č. 1**. V týchto dielach autor pre seba objavil nový pomenovaný tzv. „schizometrický“ spôsob hry, ktorý sa v novej hudbe vyskytoval skôr v kombinácii viacerých nástrojov (pásmo metricky voľné, v detailoch presne nedefinované oproti metricky pevnému pásmu) ako pre klavír sólo. Interpret sa musí totiž rozdeliť na dve nezávislé polovičky (preto schizo), aby mohol zvládnuť súčasne nezávisle prebiehajúce hudobné dianie v pravej a ľavej ruke. Kládne to vysoké nároky na interpreta, ktorý musí dosiahnuť maximálnu mieru samostatnosti hry oboch rúk. Výsledok je veľmi zaujímavý, pretože Martinček nespája náhodný tok tónových kombinácií, ale volí materiál, ktorý vyvoláva harmonické oscilácie medzi tonalitou, modalitou i atonalitou. Pevnosť štruktúry dodávajú opakované pravidelné modely, do ktorých zasahujú nepravidelné rozkyvané pohyby, podoprené širšími kantabilnými makrokliniami - všetko v podobe podľa slov autora akési pavučiny, či tkaniva. Toto mu umožnilo zaradiť do stredného dielu štýlovo kontrastnú *Nočnú serenádu*, ktorá znie nad pokračujúcou hudbou *Nokturna*. Vzniká dojem prelínania kontrastných realít,

Moyzesovo kvarteto obohatilo svoj repertoár o ďalšie pôvodné skladby.

Snímky M. Jurík

dobré známy zo súčasného sveta simultánne sa prekrývajú kontrastnými informáciami.

V inej podobe kontrast dvoch realít a komentár k nim predstavovala premiéra **Sonáty č. 5** pre klavír od **Juraja Beneša** v obdivuhodnej, emocionálnej i technicky vyváženej interpretácii Daniely Rusó. Moje dojmy z prvého vypočutia boli: kombinácie minimalistických postupov, pretrhané a konfrontované s modálnymi a modernistickými tvarmi hudby 20. storočia. Žeby diskusia medzi modernou a postmodernou? A ešte jeden dojem -

rom hornatého slovenského kraja, na strane druhej je na vnímanie náročné štruktúrovaním týchto „motívických nápevov“ do mnohovrstevných plôch, polyfonickej spleti, zahusťovaním zvukových tvarov. Pozoruhodné je transformovanie skutočného folklórného sveta spomínaných horských oblastí, aj s jeho echovou, vokálnou i inštrumentálnou charakteristikou. Takéto pretavenie hudobného folklóru do autonómnej hudobnej reči je vskutku originálne. Na tom istom koncerte premiérovú zaznelo tiež v podaní Košického kvarteta **Sláčikové kvarteto č. 3** od **Vladimíra Bokesa**, ktoré však vzniklo už v r. 1982. Bolo to obdobie spojené s prenasledovaním takých autorov, ktorých hudobný či umelecký prejav nezapadal do kritérií socialistického umenia. Pre Bokesa to znamenalo vyradenie mnohých jeho skladieb z verejného predvážania a tie, ktoré sa uviedli sa stretávali s ostrou odmietavou kritikou. Ja som častejšie hájila jeho umeleckú orientáciu, ktorá patrí k širším tendenciám povojnovej avantgardy, bazirujúcich na racionálnych vecných operáciách. U Bokesa sa to spája s výrazom, ťažko akceptovateľným poslucháčsky, pretože sa vyhýba princípom či postupom, umožňujúcim z psychologického aspektu orientáciu, či uvoľnenie. Je to hudba, ktorá po istej chvíli vyvolá vnútorné napätie, nepokoj, nervozitu až nevoľu u poslucháča. Zrejme však práve o toto ide.

Z premiérových uvedení komorných diel bolo pre mňa zážitkom **8 variácií na Beethovenovu tému** pre klavír od **Ivana Hrušovského** v podaní Stanislava Zamborského, ktorý toto klaviristicky náročné dielo zvládol veľmi dobre. Mala som pôžitok zo sledovania postupného rozkladu témy z finále 4. časti Beethovenovej klavírnej sonáty C dur, op. 2. č. 3, od figuračných až k charakteristickým voľným variáciám, ktoré prezrádzali tvorcu epochy nášho storočia. Ide o virtuózne dielo, v plnej miere využívajúce možnosti nástroja, pritom však odrážajúce kompozičné majstrovstvo súčasného skladateľa, ktorý sa orientuje v štýlotvorných kánonoch minulosti i dneška.

V rámci festivalu zaznela premiérovú **Fantázia pre violončelo sólo** nášho najstaršieho súčasného skladateľa **Ludovíta Rajtera** (1906) v podaní Jána Slávika. Autor si vybral dve témy z opery *Nížina* od Eugena d'Alberta, ktoré rozvíja na spôsob romantickú fantáziu, využívajúcu zvukové a výrazové danosti violončela. Skladba vo svojej brilantnosti, subjektívnej podmanivosti si určite nájde miesto na koncertných pódiiach.

Koncert elektroakustickej hudby pozostával z polovice zo starších diel - **Satyr a nymfa** od **Víťazoslava Kubičku**, **Oáza** od **Martína Burlasa**, **Balada** od **Tadeáša Salvu**, **Spomienky** od **Juraja Ďuriša** - a z novších skladieb z 90-tych rokov - **Transgressus I.** od **Romana Bergera**, ktorá nedávno zaznela na koncerte v rámci IFEM v Bratislave, **Quadrofónia** od Ivana Paríka, ktorá je riešením vzťahu medzi zvukom, časom a priestorom a **Pre klavír** vo verzii live-s dvoma hráčmi na dva klavíry (Ida Cernecká a Daniel Buranovský) od **Hanuša Domanského**, ktorá dýchala radosťou z muzicirovania a patrila aj svojím naživo prevedením k najpútavejším skladbám koncertu. Ja si osobne najviac vážim **Spomienky Juraja Ďuriša**, v ktorých necitím rozpor medzi výberom a elektronickým spracovaním zvukového materiálu na jednej strane a jeho tvarovaním na strane druhej. Naopak, autor tým, že si vopred pre toto dielo stanovil obmedzenia a hranice inak nekonečných zvukových a tvarových možností, ovláda a riadi celý proces tvorby.

Na záverečnom koncerte, na ktorom účin-

kovala CAPELLA ISTROPOLITANA s dirigentom Ewaldom Danelom, zazneli štyri, svojim charakterom rozdielne, ale pritom pôsobivé diela. **Koncertná hudba** pre trúbku (Juraj Bartoš) a sláčikový orchester od mladého slovenského skladateľa **Kristiána Seidmanna**, odráža akési vyrovnanie sa s modernou prvej polovice 20. storočia i jazzovými vplyvmi. Je to však postoj, ktorý neznamená hľadanie, ale poznanie - a ako sám autor poznamenal, ide o prelomové dielo, po ktorom nastupuje vyrovnanie sa s dodekafóniou a minimalizmom. Druhým dielom, ktoré by sa dalo nazvať poéziou v hudbe, bola Hudba k poézii Milana Rúfusa **Ako sa pije zo studničky...** s recitáciou Idu Rapaičovej od **Ivana Parika**. Autor sa viackrát obrátil na tvorbu jedného z najpozoruhodnejších slovenských básnikov, ktorá mu je tak bytostne blízka, že sa svojou hudbou s ňou priam stotožňuje. Tak ako u Rúfusa ani Parikovi nejde o poéziu vášni či veľkých gest, ale o intimitu, vnútorné chvenie, vyjadrené citlivou inštrumentáciou, dôrazom na detail a drobnokresbu. Žeby impresionizmus? Áno, ale iný ako začiatkom 20. storočia - tu poznačený osobnostným prínosom tvorcu cez poznanie doterajšieho vývoja hudby.

Symfónia brevis pre komorný orchester **Pavla Bagina** pôsobila na mňa ako výstraha, memento mori, v dnešnom rozporuplnom svete. Toto dielo nevzniklo z krátenia dlhej chvíle, ono odráža celý vnútorný svet svojho tvorcu, vyrovnávajúceho sa s dobou, vznikom a zánikom, zmyslom života. Nerada používam takéto silné slová, ale v prípade tejto skladby sa tento pocit u mňa jednoducho, bez akýchkoľvek bočných úmyslov dostavil. Na jednej strane tragično i rezignácia sa spája s vierou a nádejou. **Symfónia brevis** je podľa môjho názoru jedným z najzaujímavejších diel nielen v rámci tvorby Pavla Bagina, ale i slovenskej hudby.

Duchovný, ale predsa odľahčený svet predstavoval **Te lucis ante Terminum...** Hymnus pre soprán (Mária Tajtáková), detský zbor (Detský a mládežnícky zbor Slovenského rozhlasu - zbormajsterka Jana Rychlá) a sláčikový orchester od **Egona Kráka**. Zvonivý jasný soprán, čistota detských hlasov a hlboký zvukový ponor sláčikov vytvárali duchovný svet, odbremený materiálou tvrdej reality.

Na záver si dovoľm ešte jednu poznámku, týkajúcu sa širšieho vývoja slovenskej hudby. Festival pre mňa znamenal uvedenie si skutočnosti, že väčšina skladateľov (staršej a strednej generácie) rozvíja svoj kompozičný štýl, sformovaný v predchádzajúcich desaťročiach, a novšie orientácie badať predovšetkým u mladých skladateľov, pričom vcelku dochádza k hlbšej zainteresovanosti, spojenej s vôľou vyjadriť vlastný pocitový stav, ktorý je odrazom nejstej doby. Žeby nová subjektivita? Tento trend však charakterizuje aj vývoj mimo naše prostredie - vývoj od desubjektivity zácie l'art pour l'art k umeniu pre človeka...

KUZANA MARTINÁKOVÁ

Poobedňajší koncert druhého dňa prehliadky NSH bol orientovaný na komornú tvorbu reprezentovanú dielami piatich autorov, ktorých nie len dátumy narodenia (Július Kowalski, 1912; Oto Ferenczy, 1921; Miro Bázlik, 1931; Hanuš Domanský, 1944; Vladimír Godár, 1956), ale aj kompozičné jazyky odhaľujú len minimum spoločného.

Úvodné **Prelúdiá pre klavír Mira Bázlika** v podaní Daniela Buranovského poodhaľujú skladateľov vzťah k hudobnej tradícii celkom jednoznačne, explicitne (najmä ku kryštalizujúcemu sa pianizmu 19. storočia), miestami s takým silným odosobením (utiahnutím sa do úzadia), až vzniká dojem, akoby sa jednalo o rozsiahle citácie. Každé zo šiestich uvedených Prelúdií (ktoré sú súčasťou cyklu 24 Prelúdií) zdôrazňovalo v prísne tonálnom rúchu príznačné črty romantického klavírneho štýlu: pedál, akordické rozklady (Rozbúrená rieka), chopinovská stylizácia (Vofba kráľovnej krásy), brahmsovská sadzba (Rozchod), štruktúrny podiel trilku (Prostá pieseň), chromatické behy (Nedokončený valčík), hustá faktúra, vyspelý klavírny štýl (Don Quijote). Uznanie si zaslúži starostlivé naštudovanie Daniela Buranovského.

Premiérové uvedenie päťčasovej **Malej suity pre štyri trombóny** od **Júliusa Kowalského** v naštudovaní Bratislava Trombone Quartet bolo príjemným odľahčením a prevzdušením vzhľadom na mladickú svižnosť skladby z pera predstaviteľa v súčasnosti najstaršej skladateľskej generácie. V jednotlivých častiach sú úsporne, ale pútavo využívané rôzne artikulačné prostriedky, ako napr. glissandá, con sordino, príznakový rytmus, či bodkované frázy v záverečnej časti. Ak autor toto dielo písal s aspiráciami vytvoriť vhodnú inštruktívnu literatúru pre nie veľmi bežné obsadenie, tak sa mu jeho zámer podarilo realizovať.

V úplne kontrastnej až tragickej polohe

je koncipovaná **Domanského Elegická suita pre soprán a klavír**, ktorú predviedli Klaudia Dernerová a Oxana Hričáková. Príbeh nešťastného rozchodu oživený trýznivými spomienkami, chvíľami beznádeje a zúfalstva, až po zmierenie sa s osudom - to všetko predstavuje vnútornú dejovú líniu rozvrhnutú do piatich častí. Žiaľ, napriek kvalitnému výkonu oboch interpretiek zneli preexponované *espressivo* v sopránovom parte, zvolený text, nie veľmi nápaditý klavírny part tak trochu fádne a umelo (napr. aj v porovnaní s autorovou skladbou Od libitum, ktorá zaznela na 2. ročníku festivalu Melos-Étos).

V druhej časti koncertu sa predstavilo Moyzesovo kvarteto v prepracovanej verzii **Hudby pre štyri sláčikové nástroje Ota Ferenczyho**. Táto skladba bola v čase svojho vzniku (1947) nepochybne v našich podmienkach výnimočnou, o to viac, že išlo o prvú väčšiu kompozíciu autora. Bohatstvo použitého materiálu, bartókovský charakter na začiatku Intermezza, striedanie dramatických a spevných úsekov (Fantázia) sú črty, ktoré si zachovala prepracovaná verzia. Ako sa autor vyjadril, rozhodol sa z pôvodnej štvorčasovej skladby jednu časť vypustiť, zredukovať nadmerné legáto, prepracovať inštrumentálnu zložku, presvetliť hustý kontrast. Ako by sa asi dielo páčilo Zoltánovi

Smútočnú hudbu venovanú Bartókovi, ktorý ten istý interval povýšil na hlavný princíp výstavby Hudby pre strunové a bicie nástroje a čelestu; mazurka - korene Lutosławského tvorby v poľskej ľudovej hudbe ako aj v diele Chopina).

Marek Piaček nás už neraz presvedčil, že vie písať hudbu, že má zmysel pre humor, a taktiež, že je možné tieto dve veci spojiť dohromady. Pred istým časom si však zaumienil, že to samo o sebe ešte nestačí a že sa treba ešte viac priblížiť k realite všedných dní, ktorú - čo zrejme nebude nikto namietat - charakterizuje plytkosť, gýč, reklama, masmédiá, konzum. Aj jeho projekt **C'era una volta** predvedený na večernom koncerte druhého dňa prehliadky NSH je okrem kurzu taliančiny a vtipu o pomalom Rodrigovi predovšetkým o tom. Napriek účtyhodným rozmerom celého diela a neprebernému množstvu slovných hračiek, vtipov a gagov sa však hudba z veľkej časti vytratila a čo je závažnejšie, smiech obecnosti taktiež nepočul. Kde je zakopaný pes? Domnievam sa (bez toho, že by som si nárokoval podať vyčerpávajúce vysvetlenie), že jedným z problémov je neakceptovanie špecifik hudobného a slovného humoru, z ktorých každý má svoju vlastnú nezameniteľnú syntax.

Ďalší problém je problém opravdivosti, vernosti. Na jednej strane chce Marek

Ivan Parík, Tadeáš Salva, Hanuš Domanský

Snímky M. Jurík

Kodályovi dnes? Rozhodne dobrú službu tak dielu ako aj autorovi preukázali Moyzesovci, ktorých dlhoročná systematická práca prináša svoje plody v podobe zohratosti, usadenosti, presvedčivého frázovania a rytmickej zreteľnosti. Samozrejme, že zdokonaľovanie spomenutých nutných prvkov každej kvalitnej interpretácie je prakticky nekonečným procesom. Výrečným príkladom tohto tvrdenia nech je napr. porovnanie so skutočne špičkovým Sliezskym kvartetom. Ďalším veľmi dôležitým momentom, ktorý je pri takom obsadení ako je sláčikové kvarteto snád aj zbytočné zdôrazňovať, je kvalita hudobných nástrojov. Spomínam to najmä v súvislosti s poslednou uvedenou skladbou **Déploration sur la mort de Witold Lutosławski** pre klavír a sláčikové kvarteto od **Vladimíra Godára**. Krehká faktúra a transparentné línie jednotlivých hlasov sú verným zrkadlom citlivej Godárovej duše. Starostlivé stráženie dynamiky, väčšinou sa pohybujúcej v intenzite piana, protipostavenie dvojtonového ostinátneho motívu (hraný pizz/secco) a kantabilnej línie polyfónne spracovanej a vybudovanej z materiálu aiolského modu, ktorá sa postupne presúva do vysokých polôh, sú zverenie sláčikovému kvartetu, ktoré si svoju úlohu môže uspokojivo splniť iba za predpokladu maximálnej koncentrácie, premyslenej stratégie výstavby celkov, veľmi citlivej sláčikovej techniky, čo by však zároveň predpokladalo (aby dielo zapôbilo výrazovou silou, ktorú v sebe potenciálne ukrýva) disponovať so špičkovou nástrojovou výbavou, aby aj v najvyšších polohách, pri použití prirodzených či umelých flazoletov i v maximálnom pianissime vyzneli aj tie najnepatrnejšie zvuky a záchvevy tónov zreteľne, s nosným timbrom a kríšťalovo čisto. Epizodické vstupy klavíra (Daniela Rusó) - tritónový motív, úryvok z Chopinovej mazurky - na jednej strane členia prúd diania odohrávajúceho sa v kvartete, ale čo je ešte dôležitejšie, obohacujú celý hudobný proces o ďalšie významové roviny (tritón - interval, na ktorom Lutosławski konštrukčne vystavil

predstaviť veci vo svojej reálnej plytkosti, akoby čo najvernejšie k originálu, čo sa mu, žiaľ, nedarí, pretože možnosť úplne vernej imitácie je prakticky nerealizovateľná, ale zároveň som presvedčený, že je to dobre, že sa to nedarí, pretože inak by informačná hodnota celej výpovede klesla na nulu a vlastne by ani nebol dôvod vstávať od televízora či vypínať rádio a ísť do koncertnej siene. Snaha ukázať, že všetko je nič (Godár) je neprípustná, lebo by to v skutočnosti znamenalo, že aj sám autor a jeho intelektuálne figle sú ničím - čo však Marek svojím podaním a priam priepasťným odstupom od predvádzaného spôsobu je preto publikum reaguje chladne, resp. nechápavo. Keď sa Marek rozhodol ísť cestou pletenia jazykov, musí si teraz nájsť cestu z labyrintu von. Aká škoda, že napr. na takom mieste kompozície, ako je II. quickly strudel, je hudba degradovaná len na podfarbenie javiskovej akcie, namiesto toho, aby sa vynímala v prvom pláne. Preto sa nenechať inšpirovať napríklad Frankom Zappom, ktorý mal na tieto veci priam neomylný čuch, hoci skladbou Cheapness (Lacnota), ktorá je na Markove zámary ako ušitá.

Skladba **Quintette pour orchestre Miloša Betka** je ďalšou z radu diel (Nevesta hól, Koncert pre klarinet a 14 klarinetistov), v ktorých autor kladie rovnaký dôraz tak na scénickú stránku ako aj na stránku hudobnú, čím sa približuje k realizácii idey hudobného divadla. Sloboďa tvorby je v tejto oblasti veľmi veľká: o to väčší je dôvod a potreba vynachádzať svoje vlastné formy, ktoré však musia vytvárať podmienky pre koherenciu a legitimitu; úplne všetko nie je možné. V prípade hudobného divadla je nutné, aby hudba rozprávala príbeh a aby mala jazykovú funkciu, pretože napriek multidisciplinárnemu charakteru výsledného tvaru, ktorý modifikuje a znižuje výrazové prostriedky, predsa len hudobné divadlo ostáva divadlom v hudobnom jazyku, divadlom cez hudbu. Čiže, divadlo musí byť súčasťou hudobnej narácie.

Primárna funkcia hudobných nástrojov

Ján Slávik opäť exceloval (o. i. v skladbách L. Rajtera a E. Iršaja)...

je, aby sa na nich hralo. Keď je na svete nový hudobný nástroj alebo nová technika hry, o to väčší je dôvod k radosti. Niečo iné však je - hrať na nástroji a hrať sa s nástrojom. Tu totiž vzniká problém jazyka, ktorý má byť vytvorený a ktorý je hrou s nástrojom značne ohrozený. Pretože, ak sa autor rozhodne zaujať pozíciu, pri ktorej jedným gestom zmetie zo stola všetko to, čo slúži ako stavebný prvok k vytváraniu asociácií, znamená to, že sa vopred odsudzuje k tomu, že musí znášať bremeno semiotickej mizérie, ktorú navodil. Prirodzene, vzhľadom na všetky prostriedky a zložky, ktoré Miloš Betko použil (približne 40 účinkujúcich, 4 nástrojové skupiny), by bolo neoprávnené tvrdiť, že výsledný tvar je nedešifrovateľný, ale hudba samotná či spev (hlasy) tu k pochopeniu neprispievajú. A to, že autor v komentári ku skladbe ponúka niekoľko interpretácií súčasne, pričom ani jednu neuvádza, tiež nijako nepomáha riešiť situáciu. Keď dvadsiatka školopovinných huslíkarov opakuje to, čo im „predhráva“ veľký huslista na tých najväčších husliach (t. j. kontrabase) a postupne sa k nemu stále viac približujú, môžeme to chápať ako vyjadrenie idey pospolitosti, vzájomných väzieb v ľudskom spoločenstve. Keďže však silná spoločnosť môže pozostávať len zo silných jedincov a nie z anonymných a zotročených súčiastok veľkého mechanizmu, tak sú pred publikom postupne vypisované mená zúčastnených na demonstračnej tabuli. Hudba, ktorá by však mala vyplniť túto alegóriu komunikácie, žiaľ, absentovala. Sledovanie podobného zámeru vyznelo v Koncerte pre klarinet a 14 klarinetistov presvedčivejšie.

Ako nie veľmi šťastný dramaturgický ťah možno hodnotiť zaradenie **Žalmu 137 od Pavla Malovca** pre soprán a komorný orchester (Mladí bratislavskí sólisti pod taktovkou Jána Malovca) na záver koncertu, ktorý sa niesol viacmenej v hudobno-scénickom duchu s náznakmi happeningu. Azda presne opačné poradie uvedených diel by dovoľovalo väčšie sústredenie pri počúvaní introvertnej ladejnej kompozície akož **Žalm 137** je. Zároveň je však otázne, či aj samotný autor nemá svoj podiel viny na tom, čo by som označil ako nižší stupeň adresnosti. Tým nemám na mysli siahnutie po latinškom texte, ktorý sopranistka Jana Pastorková vďaka peknému hlasu stvárnila dostatočne presvedčivo, ale skôr nie celkom organický spôsob priradovania dychochových a sláčikových úsekov, nie dostatočne vyprofilovaný tematický materiál, neprítomnosť ťažiskového spôsobu kompozičnej práce, resp. centrálneho bodu diela v priebehu striedania pokojnej plynúceho toku s mierne dramaticky akcentovanými miestami. Je pravdou, že na viacerých miestach a la Arvo Pärt sa autorovi podarilo realizovať svoj zámer, hoci aj tu si myslím, že máme do činenia skôr s istou hudobno-výrazovou konštantou: stačí disponovať sláčikovým orchestrom a do vhodnej sadzby rozpisat tóny prirodzenej molovej stupnice a nemali by sme sa veľmi pomýliť.

Bez nároku na to, že by som chcel ukončiť svoje postrehy z jedného dňa prehliadky nejakými jednoznačnými hodnotiacimi súdmi, azda len spomeniem, že ak by som mal možnosť vrátiť sa po čase k nahrávke niektorej zo skladieb uvedených na oboch koncertoch, tak by to pravdepodobne bolo Godárovo Déploration...

PETER VAŽAN

musikmesse

Sounds like business

Mezinárodní odborný veletrh
hudebních nástrojů/hudebnin,
osvětlení a ozvučení

Renomé signalizuje
úspěch Vašeho podnikání.

Největší hudební veletrh na světě
vybízí k Vaší účasti ve Frankfurtu nad
Mohanem od 8. do 12. března 1995.
Bezkonkurenční rozsah nabídky a
mezinárodních vystavovatelů – více
než 1250 z 38 zemí předchozího
ročníku – jsou přesvědčivým před-
pokladem pro dobrý obchod. Musik-
messe Frankfurt nabízí v mezinárodní
atmosféře ucelený přehled hudební
produkce – vedle profesionální osvět-
lovací, zvukové a jevištní techniky
nabídku hudebních nástrojů, hudebnin
a příslušného sortimentu. Již nyní
jsme pro Vás připravili soubor infor-
mací o „sound of business“, abyste se
mohli lépe připravit na úspěšnou
návštěvu veletrhu. Kontaktujte nás.
Zastoupení pro Českou republiku
Zastoupení pro Slovenskou republiku
Rapid A.G.
ul. 28. října 13, 11279 Praha 1
tel.: 24 23 0104, 24 19 53 13
fax: 2 32 75 20

Veletrh je přístupný pro odborníky:
od 8. do 10. března 1995

Veletrh je přístupný pro veřejnost:
od 11. do 12. března 1995

Jméno:	
Ulice:	
PSČ/Město:	
Telefon:	Telefax:

Musikmesse

Frankfurt am Main, 8. – 12. 3. 1995

BLAHOŽELÁME

Bystrík Režucha - dirigent, šéfdirigent
(14. január) ŠF Košice, 60 r.
Bohdan Warchal - huslista, dirigent,
(27. január) um. ved. SKO, 65 r.
Miloslav Kořínek - hud. skladateľ, peda-
29. január) góg na bratislavskom
konzervatóriu, 70 r.
Bohumil Urban - huslista, dirigent, pe-
(30. január) dagóg na žilinskom
konzervatóriu, 60 r.

4. MEDZINÁRODNÁ SPEVÁCKA SÚŤAŽ FRANZA LEHÁRA '95

v operetnom a muzikálovom zánri sa
uskutoční 6.-8. apríla 1995 v Komárne.
Zaujímavosť vo veku od 18 do 35 rokov
môžu poslať prihlášku s fotografiou do
15. 3. 1995 na adresu:

Mestské kultúrne stredisko

Hradná 1

945 01 Komárno

Blížšie informácie na telefónnom
čísle: 0819/601 26

Konkurz

Ministerstvo kultúry SR vypisuje
konkurz na obsadenie funkcie riadite-
ľa Štátnej filharmónie v Košiciach.

Predpoklady:

VŠ vzdelanie, vzťah a orientácia v ob-
lasti hudobného umenia, organizátor-
ské a manažerské schopnosti, aktívna
znalosť minimálne jedného svetového
jazyka (angličtina, nemčina). Prihláš-
ku doloženú osobným dotazníkom,
vlastnoručne napísaným životopisom
a kópiou dokladu o dosiahnutom vzde-
laní prijíma personálny odbor Mini-
sterstva kultúry SR, Dobrovičova 12,
813 31 Bratislava najneskôr do 14 dní
po zverejnení konkurzu. Prihlášku bez
požadovaných dokladov MK SR nebu-
de akceptovať.

ODIŠIEL MILOŠ BERKA

Začiatkom decembra odišiel spo-
medzi nás Miloš Berka, dlhoročný pra-
covník notového archívu Slovenského
rozhlasu v Bratislave. Okrem činnosti
na tomto pracovisku, ktoré v plnej
miere sprofesionalizoval a zaviedol
dohľad systém, bol M. Berka známy i ako
dirigent, autor a upravovateľ hudby
pre ľudové súbory, dychovej a popu-
lárnej hudby.

Čeť jeho pamiatke!

Kedy Kde Čo

11. január
SND Bratislava P. I. Čajkovskij: Labutie jazero
(19.00)
ŠD Košice M. Kořínek: Ako išlo vajce na vand-
rovku (10.00)

12. január
SND Bratislava G. Verdi: Nabucco (19.00)
SF Bratislava Veľká symfónia I. - A. Moyzes, O.
Respighi, H. Berlioz; P. Bono, sopr., R. Golani,
viola, dir. O. Lenárd (19.30)
NS Bratislava Wright-Forrest: Grand hotel
(19.00)
ŠF Košice Ch. Brunner, W. A. Mozart, A. Lja-
dov, R. Strauss, D. Milhaud; dir. M. Studer
(Švajč.)
ŠKO Žilina Novoročný koncert ŠKO zo sláv-
nych operných árií a predohier; S. Šaturová, so-
pr., S. Šomorjai, tenor, J. Galla, bas, dir. R.
Stankovský (19.00)

13. január
SND Bratislava C. Debussy: Pelleas a
Melisanda, 1. premiéra (19.00)
SF Bratislava Program ako 12. 1.

NS Bratislava Wright-Forrest: Grand hotel
(10.00)
ŠKO Žilina Program ako 12. 1.

14. január
SND Bratislava C. Debussy: Pelleas a
Melisanda - 2. premiéra (19.00)
NS Bratislava L. Tolcsy: Evanjelium o Márii
(19.00)
ŠO Banská Bystrica G. Verdi: Aroldo, G.
Ovsepjan a. h., J. Ďurčo a. h. (18.30)

15. január
NS Bratislava L. Tolcsy: Evanjelium o Márii
(19.00)
Mírbač, Bratislava komorný orchester SSSK
- J. Hrušovský, M. Hanák, T. Salva, I. Dibák; P.
Mauréry, P. Hanzel, V. Kellyová, P. Drlička, P.
Čerman, O. Juráš (10.30)
ŠD Košice M. Kořínek: Ako išlo vajce na vand-
rovku (15.00)

16. január
SND Bratislava G. Puccini: Madame Butterfly
(19.00)

NS Bratislava L. Tolcsy: Evanjelium o Márii
(19.00)
ŠF Košice J. V. H. Vorišek, W. A. Mozart, B.
Smetana, C. Debussy, F. Poulenc; klavírne duo
L. Kojanová - P. Novotný (19.00)

17. január
SND Bratislava L. Minkus: Don Quijote
(19.00)
SF Moyzesova sieň Bratislava W. A. Mozart,
H. Gorecky, J. Brahms; Moyzesovo kvarteto
(19.30)

18. január
SND Bratislava R. Wagner: Tannhäuser
(19.00)
NS Bratislava F. Lehár: Gróf Luxemburg
(19.00)
ŠKO Žilina Benefičný koncert pre nemocnicu
v Žiline D. Kárvay, husle, dir. B. Urban (19.00)

19. január
SND Bratislava C. Debussy: Pelleas a Meli-
sanda (19.00)
ŠKO Žilina Novoročný koncert speváckeho
zboru Lúčnica, dir. P. Hradil (19.00)

20. január
SND Bratislava Večer súčasných choreografií
(19.00)
SF Bratislava I. Stravinskij, J. Sibelius, L. v.

Beethoven; H. Shaham, husle, dir. Z. Košler
(19.30)

21. január
NS Bratislava Lloyd Weber: Jozef a jeho zá-
račný farebný plášť (19.00)
SND Bratislava Stretnutie členov KPO s jubí-
lantkou E. Baricovou a jej hosťami (15.00)
ŠO Banská Bystrica V. Godár: Okno dotykov,
balet, premiéra (18.30)

22. január
NS Bratislava Lloyd Weber: Jozef a jeho zá-
račný farebný plášť (19.00)
ŠD Košice S. Prokofiev: Snehulienka (14.30)

23. január
NS Bratislava Lloyd Weber: Jozef a jeho zá-
račný farebný plášť (19.00)

24. január
ŠO Banská Bystrica G. Verdi: La Traviata, S.
Šomorjai a. h. (18.30)

25. január
SF Bratislava L. v. Beethoven, J. Gotovac, P.
Vladigerov, B. Bartók, X. Skalkottas, G. Enescu,
I. Ivanovici; dir. A. Simeonides (19.30)
ŠKO Žilina Novoročný koncert z tvorby J.
Straussa (19.00)
ŠD Košice S. Prokofiev: Snehulienka (10.00)